

De Ziua Republicii

ELOGII ROMÂNIEI

Trăim într-o societate în plină dezvoltare, în care noul ne întîmpină și ne însoțește la tot pasul, făcînd viața fiecăruia dintre noi mai plină, mai bogată. La locul de muncă, în cartierul în care locuim, semnele acestei înnoiri ne surprind și ne hucură deopotrivă. Fiecare dintre noi ar putea povesti, desigur, foarte multe lucruri despre acest proces de înnoire și progres ale cărui urmări binefăcătoare se fac simțite în viața fiecăruia dintre cei peste 19 milioane de cetățeni ai țării.

Ritmul impetuos, holărit, în care societatea românească înaintează pe drumul progresului este lucrul care impresionează cel mai mult pe numeroșii oaspeți de peste hotare, ce ne-au vizitat sau ne vizitează țara. Mărturie stau nenumăratele articole, reportaje, interviuri, și declarații pe care le-au făcut reprezentanților presei de aici, sau după întoarcerea acasă. Din bogatul material aflat la dispoziția noastră, să spicim cîteva impresii ale unor personalități din lumea evreiască, ce ne-au vizitat țara în anul 1966.

La începutul verii a întreprins o călătorie în țară ziaristul M. Maizels, redactorul lui „Maariv” din Tel Aviv. Asemeni celorlalți străini care au luat contact direct cu realitatea românească, ziaristul a fost profund impresionat de dinamica dezvoltării economiei și culturii, de ritmul de creștere a nivelului de trai al populației. Acestor aspecte esențiale pentru România anului 1966 autorul a consacrat primul din cele 5 reportaje despre țara noastră.

„București, capitala României, se află astăzi sub semnul ridicării continue a nivelului de trai și a satisfacerii dorințelor populației de a-și procura tot mai multe obiecte de larg consum”. Cu această frază se începe reportajul.

După ce descrie circulația autovehiculelor, care devine pe zi ce trece mai intensă, numărul în continuă creștere și varietatea mărcilor de autoturisme, autorul face un portret al străzii bucureștene:

„Oamenii sînt bine îmbrăcați. Românii și mai ales românecii le place să se îmbrace cu gust, să poarte, îmbrăcăminte în culori vii și atrăgătoare, să arboreze coafuri moderne. Magazinele sînt pline de mărfuri. Restaurantele, coletăriile sînt foarte frecventate. Multe magazine sînt deschise pînă la orele 10 seara. Pe marile bulevarde se revărsă pînă tîrziu un flux viu omenesc multicolor.”

Autorul este plin de admirație pentru atenția și grija de care se bucură tînăra generație. „Tineretul român — scrie el — o duce bine. Învățămîntul e gratuit. Statul îi asigură existența, studiul și distracțiile. Tot el sprijină dezvoltarea sportului, asigură tinerilor locuri de odihnă și tratament balnear. Asistența medicală e de asemenea gratuită.”

O puternică impresie asupra vizitatorului străin face ritmul construcțiilor de locuințe. Despre acest aspect al României anului 1966 ziaristul de la „Maariv” scrie:

„În zonele periferice ale Bucureștiului au răsărit pe întinderi de kilometri blocuri noi, moderne. S-a inițiat construirea unui nou tip de locuințe, la care doritorii se pot înscrie, contribuind cu 40 la sută din cost. Restul de 60 la sută e acoperit de Stat, suma fiind rambursabilă într-un termen de 15-20 de ani. Apartamentele devin proprietate personală și la înscriere perechile tinere au precădere. Chiria unui apartament central este și ea foarte mică.”

Admirație și entuziasm pentru realitatea românească contemporană a exprimat și prof. Moșe Katz, președintele Ligii de prietenie Israel — Republica Socialistă România. Plecat de pe aceste meleaguri cu peste 4 decenii în urmă, dar profund legat sufletește de poporul și de plaiurile unde a văzut lumina zilei, oaspetele a avut marea surpriză de a găsi o țară nouă, în plină înflorire. „La București, în Moldova, în Dobrogea, pretutindeni pe unde am călătorit — a declarat d-sa ziaristilor — am putut constata semnele uriașului salt înainte pe care l-a făcut această țară.”

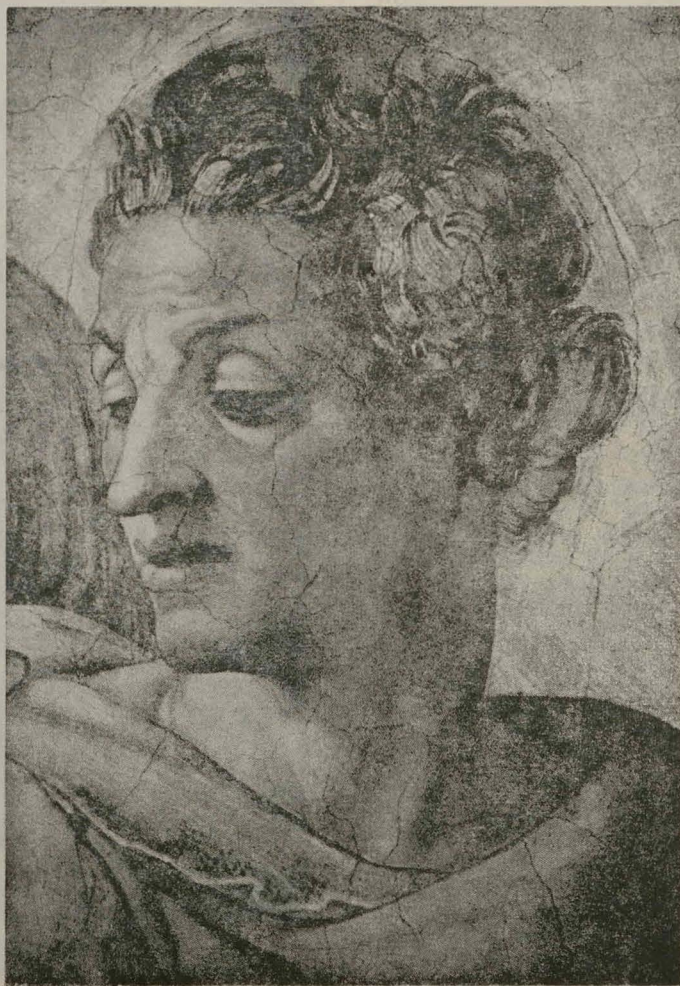
În funcția obștească pe care o deține în Israel, prof. Katz are posibilitatea să-și dea seama de simțămîntele de care sînt animați cei care pleacă de aici. Iată cum le-a înfățișat d-sa în convorbirea la care ne referim: „Evreii plecați din România nu și-au uitat meșteșugurile natale. Ei sînt dornici să mențină legătura cu țara lor de origină, continuă să vorbească limba română, să citească literatura românească, să asculte cîntece și muzică românească.”

Aceleași simțămînte le-a exprimat ziaristul și scriitorul Neșon Vainer, stabilit de mulți ani în Brazilia, unde s-a făcut cunoscut ca un harnic și talentat popularizator al literaturii românești. Chiar în vara acestui an el a făcut să apară în limba portugheză o antologie a prozei românești. Arătîndu-și emoția încercată la revăderea plaiurilor natale, a orașelor și satelor mai frumoase ca oricînd, d-sa a adăugat: „Dragostea de țară, de poporul și de limba patriei mele natale — acestui simțămînt îi datorez întreg bilanțul muncii de popularizator al comorilor literaturii românești.”

O dată cu relevarea progresului general al țării, numeroși vizitatori scot în evidență realizările constatate în domeniul de activitate ce le este propriu. Astfel prof. Gershon Shaom, vice-președinte al Academiei de Științe din Israel, care a luat parte la sărbătorirea centenarului Academiei Republicii Socialiste România, a ținut să sublinieze nivelul înalt al vieții științifice din România: „Contactele ce le-am avut cu oamenii de știință români — a declarat d-sa — mi-au fost foarte utile. Ca specialist în știința istoriei am vizitat Institutul de istorie, condus de acad. Andrei Ojetea. Am constatat nivelul înalt de organizare științifică al acestui institut.”

Numeroși oaspeți de peste hotare au avut cuvinte de apreciere pentru drepturile și libertățile pe care regimul socialist le asigură tuturor cetățenilor, fără deosebire de rasă, naționalitate sau credință religioasă. În timpul sederii în țară, oaspeții au putut vizita temple, sinagogi și altele instituții de cult, constatînd personal că oricine dorește își poate exercita nestingherit cultul.

Impresiile vizitatorilor străini constituie încă un elogiu adus Republicii Socialiste România, poporului și conducerii sale.

MICHEL ANGELO : David (pictură)

Alef, beth...

Alef, beth, ghimel, daled...

Primele note, primele tonuri cu care, cu mii de ani în urmă, a început marea simfonie a cunoașterii. Literele s-au legat în silabe, silabele în cuvinte, cuvintele în propoziții și fraze, reușind să îneze și să redea vorbe, idei, gânduri — la început simple, dar apoi tot mai complexe.

Alef, beth, ghimel, daled...

Cărămizile din care e alcătuit edificiul minunat al scrierii, al culturii. Slova sfîntă a Thorei, verbul de foc al profeților, comentariile subtile ale înțelepților — toate au putut fi păstrate și transmise din generație în generație cu ajutorul literelor. Nu e de mirare, dar, că în toate timpurile ele au apărut oamenilor ca ceva sacru, demn de venerație.

Chiar așa se spune într-unul din cele mai populare cîntece evreiești: „Oifn pripek bient a faierl”, închinat dascălului modest ce-i învață pe copii să recunoască semnele alfabetului.

„În cuptor arde focul lin
și-n odaie-i cald
Iară dascăl-i învață pe copii
Vechiul alef-bet
„Priviți, copii, luați aminte, dar
Ce-nvățați acum
Spuneți toți în cor, repetați apoi:
Alef, alef, beth...”

Cînd veți crește mari, copii
Veți pricepe atunci
Cîtă trudă e cuprinsă
În vechiul alef-beth

Cum a apărut alef-beth-ul, ce semnifică aceste semne și cum au evoluat ele în decursul timpului? Iată întrebări la care ne propunem să răspundem în acest articol.

Este cunoscut faptul că scrierea lumii apusene derivă din alfabetul roman, care la rîndul lui se trage din acela al grecilor. Tradiția

greacă îi atribuie lui Cadmus-ienicianul meritul introducerii alfabetului. De fapt, Cadmus vine de la cuvîntul ebraic Kadmi, care înseamnă „omul de la răsărit”, ceea ce pare încă un indiciu că fenicienii, marea popor de neguțători al lumii vechi, au fost promotorii unei metode perfecționate de scriere.

Pînă în timpurile noastre, însă, s-au purtat controverse dacă alfabetul a fost o creație a fenicienilor sau aceștia l-au luat de la alte popoare, și în acest caz de la cine? Rînd pe rînd, oamenii de știință au atribuit origina alfabetului egiptenilor, sirienilor, cretanilor, precum și altor popoare din zona mediteraneană. Problema a căpătat răspuns de la Martin Sprengling care a reușit să descifreze inscripțiile sinaice. Acest cercetător a arătat că inscripțiile din Sinai formază o trecere de la scrisul hieroglific la alfabetul semitic de care s-au servit mai tîrziu egiptenii și apoi a fost probabil dus de fenicieni în lumea apusului.

Dar cum a apărut această formă a scrierii și de ce tocmai în peninsula Sinai? În acest ținut, vechii egipteni aveau întinse exploatare miniere, în care munceau mulți băștinași. Un supraveghetor beduin, care cunoștea hieroglifile și le aprecia utilitatea, s-a hotărît să le aducă îmbunătățiri. El a creat o serie de simboluri pentru consoane. Luînd ca model formele egiptene, a imaginat 22 de litere. De fapt, inscripțiile sinaice conțin numai 21 de litere, lipsește litera tet; dar s-ar putea ca să fie o simplă întîmplare, pentru că această literă este foarte puțin întrebuințată. Aceste simboluri reprezentau obiecte similare concrete, iar fiecareia i s-a dat sunetul inițial al obiectului la care se referă.

Acest fel comod de scris s-a întins cu timpul spre nord și apus, fără însă a înlocui scrisul hieroglific egiptean sau cel cunieforn din Mesopotamia. Între aceste două regiuni se întindea un teritoriu întins în care se află Arabia, Palestina și Siria, în care noua formă de scris a fost foarte bine primită. În decursul vremii, forma literelor s-a schimbat; desenele originare au devenit de nerecunoscut și fără înțeles. Unele nume de la început au fost înlăturate iar altele adăugate. Ordinea literelor a fost schimbată; un dicționar cunieforn de forme silabice întrebuințate în acest fel de scriere este alt de asemănător cu ordinea silabelor ebraice, incit sugerează că acesta a fost modelul după care alfabetul ebraic și-a orînduit propriile sale litere.

Denumirea literelor din alfabetul ebraic oferă indicii clare asupra felului de viață al oamenilor în mijlocul cărora a răsărit. Se pare că aceștia au fost un popor de păstori care aveau turme de boi (Alef) și cămile (Ghimel). Ei trăiau în case (Beth) care aveau ferestre (Hi) și Heth) dar nu renunțaseră cu totul la corturi în triunghiu (Daleth). Oamenii aceia cultivau măslinele (Zain, probabil la originea Zait), prindeau (Tad) peste (Nun) din ape (Mem) și trăiau în apropierea izvoarelor (Ain). Cunoșteau întrebuințarea cărilor (Vav) și-și minau vitele cu ajutorul unei țepușe (Lamed). Toate acestea a rezultat din denumirea literelor alfabetului ebraic. Celelalte litere provin ori de la unele membre ale trupului, cum ar fi capul (Kuf și Res) mîna (Iod, kaf și forma mai timpurie a lui Hi), gura (Pe) ochiul (o altă interpretare a lui Ain), dinții (Sin); sau din semne, cum ar fi crucea (Tav și Tes). Aceste semne

(Continuare în pag. 11-a)

V.R.

Populația evreiască din lume

După datele cuprinse în „Anuarul evreiesc”, apărut la sfîrșitul lunii decembrie la New York, populația evreiască din întreaga lume a fost în anul 1966 de 13,4 milioane suflete.

În S.U.A., Uniunea Sovietică și Israel se află cele trei mari comunități evreiești, însumînd laolaltă 78 la sută din întreaga populație evreiască. Potrivit aceluiași surse, numai patru țări, în afara celor trei arătate, au o populație evreiască depășind 200 000 suflete. Aceste țări sînt: Franța, Anglia, Argentina și Canada.

Orașul cu cea mai mare populație evreiască este New York, cu 2,7 milioane suflete.

Un eveniment literar:

ARGHEZI ÎN LIMBA IDIȘ

În Editura pentru literatură a apărut recent un volum cuprinzând talmăcirea în limba idiș a unora dintre cele mai cunoscute poezii ale lui Tudor Arghezi.

Înfruntînd, temerar, dificultățile legate de transpunerea versului arghezian în altă limbă, traducătorul — Litman Vigder a ținut să ofere cititorului o imagine cit mai fidelă a registrelor lirice neamului al maestrului poeziei românești. Culegerea înmănușiază un număr de 88 poeme, începînd de la „Testament”, continuînd cu nestematele din „Cuvintele potrivite”, cu tulburătoarele „Flori de mușegai”, cu acordurile grave din „Versuri de seară”, cu accentele clocotitoare din „1907” și culminînd cu acordurile majestuoase, de simfonie, din „Cîntare omului” și „Poeme noi”.

În acest fel, cititorul de limba idiș are puțința să se bucore și el de aceste frumuseți. Totodată, noua talmăcire reprezintă o contribuție la răspîndirea în continuare a creației argheziene în circuitul culturii universale.

Iată de ce apariția acestui volum depășește semnificațiile unui eveniment de librărie, fiind un veritabil eveniment literar, pe care am ținut

Coperta volumului

a-l consemna și saluta în această pagină.

Iar în pagina noastră idiș reproducem cîteva din poemele lui Tudor Arghezi în traducerea lui Litman Vigder.

Alef. beth...

(Urmare din pag. 1-a)

ne fac să ne gîndim la un popor care a trăit în interiorul unui ținut, probabil deluros, și nu un popor maritim, cum au fost fenicienii.

Nu se poate stabili cu exactitate cînd și-au adoptat evreii albetul lor. Se pare că albetul sinaitic a fost inventat cu vreo 3800 de ani în urmă, adică în perioada în care a trăit patriarhul Abraham. Săpăturile efectuate în Israel pe locul unde s-a aflat orașul biblic Lakiș au scos la iveală un pumnal avînd o inscripție în scrisul vechi canaanit datînd din aproximativ 1600 î.e.n., adică înaintea lui Moise. Se pare că evreii au împrumutat acest albet canaanit cam între acea dată și acea a Judecătorilor, cînd aproape fiecare om știa să scrie și să citească (Judecători 8:14). De fapt, albetul cu 22 de semne nu corespundea pe deplin cu cerințele limbii ebraice, care avea 25 de sunete consonante. Probabil că din această cauză trei litere (Het, Ain și Sin) au trebuit să capete fiecare cîte două sunete.

Albetul pe care fenicienii l-au dus în Grecia era identic cu cel ebraic, chiar în ce privește denumirea literelor. Grecii au preluat cele mai multe dintre denumiri, dar au modificat literele, pe care le-au adaptat la specificul limbii lor. Cu timpul s-a schimbat și direcția scrierii, de la dreapta la stînga în loc de la stînga spre dreapta. În același timp, unele litere și-au schimbat poziția. Parte din consoane au devenit vocale: Alef a devenit sunetul a; H, și Heth au devenit e; Iod s-a transformat în sunetul i; Ain în sunetul o; Vav, la început o literă separată, a fost îndepărtată ca literă, apoi a dispărut complet din limba greacă; la fel și Kof; în timp ce Sameh a dispărut și el curînd. În schimb au fost adăugate cinci noi litere, care reprezentau sunete caracteristice limbii grecești, ajungîndu-se astfel la cifra 24 de litere.

Și romanii au făcut, la rîndul lor, schimbări în albet. Ca și în grecește, Alef, Hes, Iod și Ain au devenit vocalele a, e, i, și o, dar Hes în loc de vocală a devenit consoană. Ghimel a devenit c și g. Prima formă a căpătat în albet locul lui Ghimel, în timp ce cea din urmă a căpătat locul literei grecești Zeta (ebraicul Zain), care nu s-a întrebunat în latina veche. Tes, Sameh și Tađe au fost îndepărtate ca nefolositoare: Kof a fost reținut ca U, și forma sa consoanantă v. au fost adăugate la sfîrșit pentru a se adapta necesităților vorbirii. Într-o perioadă mai tîrzie, albetului latin i-au fost adăugate literele x și y, pentru a se da posibilitate traducerii cuvintelor grecești în limba latină. Albetul roman conținea deci 24 litere, deși unii dintre împărași au încercat, din cînd

în cînd, să adauge și alte litere. În Evul mediu, litera j, a evoluat din i, și w, din u, ajungîndu-se astfel cifra actuală de 26.

Din ebraică, evreii au creat trei alte albete. În timpul Evului mediu operele arabe erau adeseori scrise cu litere ebraice ce erau egalizate cu cele arabe întrebunîndu-se linii pentru identificarea unor anume litere arabe adăugate. Evreii spanioli, după ce au fost expulzați din peninsula iberică, la sfîrșitul celui de al XV-lea secol, întrebunau un albet ebraic pentru a transcrie dialectul lor ladino. La rîndul lor se serveau de anumite semne pentru a indica literele adăugate. În timpurile moderne, idișul a dezvoltat un albet bazat pe literele ebraice, dar deosebit de albetul ebraic prin aceea că Ain este întrebunat ca e. Alef, cu diferite semne de vocale e întrebunat pentru vocale mai scurte, ca și diferite combinații de litere pentru sunete care în ebraică nu există.

O nouă ediție a Bibliei

Editura „Société Encyclopédique Française” din Paris, recent înființată și-a început activitatea prin publicarea unei noi ediții a Bibliei (vechiul testament). Noua ediție este bilingvă, cuprinzînd textul sînt în limba ebraică însoțit de traducerea în limba franceză.

Volumul, editat în condiții grafice deosebite, cuprinde un număr de 40 reproducări de artă, majoritatea publicate pentru prima oară, alcătuite din desene venețiene din secolul al XVI-lea. Sînt de asemenea reproduse cîteva desene admirabile din secolul al XVIII-lea, aflate în păstrarea Bibliotecii Naționale din Paris.

Traducerea textului clasic în limba franceză a fost făcută de Marele-rabin Lazare Wogue.

BIRLIC ÎN ISRAEL

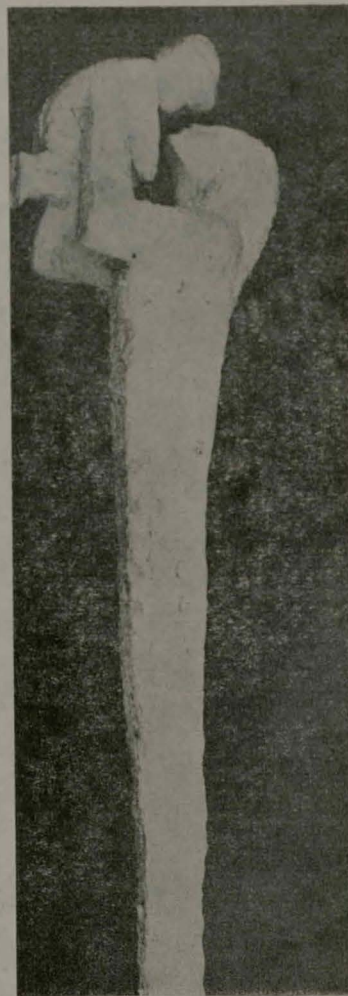
Un grup de valoroși actori ai scenei românești, alcătuit din Grigore Vasiliu-Birlic, artist al poporului, Niky Atanasiu, artist al poporului și Silvia Dumitrescu-Timică, artistă ementă, a apărut în cursul lunii decembrie pe scena teatrului din Israel. Cei trei actori au interpretat rolurile principale în comedia „Birlic”, jucată de un colectiv dramatic în limba română. După cum se știe, cu decenii în urmă Grigore Vasiliu-Birlic a jucat în această piesă la București, dobîndind o mare popularitate.

Din prima clipă și în tot timpul prezenței lor în Israel, actorii români au fost întîmpinați cu dragoste și prietenie, spectacolele bucurîndu-se de mare succes.

Ocupîndu-se de acest eveniment teatral, ziarul „Glasul poporului” din Tel Aviv scria în preajma premierei:

„Birlic, Silvia Dumitrescu-Timică, Niky Atanasiu aduc cu ei o experiență teatrală fără precedent pe pămîntul israelian. Poate de aceea premiera e așteptată cu atîta emoție, e timbrată de atîta nerăbdare”.

Iar într-o cronică teatrală consacrată acestui spectacol, revista „Facia” a scris între altele: „Publicul care a aplaudat cu entuziasm la premiera spectacolului „Birlic” și la reprezentațiile ce au urmat și continuă, nu și-a manifestat entuziasmul numai față de realizarea artistică excepțională de pe scenă, ci și față de artiștii, pe care i-a admirat în trecut, a căror imagine s-a imprimat în ființa lor și pe care depărtările n-au izbutit să facă uitate sentimentele ce le poartă. Această manifestare a dovedit, încă odată, că arta poate imprima popoarelor legături indestructibile și că prin artă se poate ajunge la visata iubire universală a popoarelor. Acesta este primul sens al manifestării entuziaste a publicului, la premieră și la spectacolele următoare. Al doilea sens, e entuziasmul pe care actorii-oaspeți îl provoacă pretutîndeni, de cîte ori apar în fața publicului”.

Oscar Nemon — sculptură

NOI CAPACITĂȚI ÎN INDUSTRIA ELECTROTEHNICĂ

În anul 1966 capacitatea de producție a industriei electrotehnice românești a sporit prin extinderea unor întreprinderi existente. Uzina „Electroputere” din Craiova, de exemplu, a fost completată cu o fabrică nouă de aparataj pentru înaltă tensiune. La Fabrica de cabluri și materiale electro-izolante din București a început să producă o secție nouă de cabluri telefonice, iar sectorul de bateeii galvanice și-a mărit simțitor activitatea. Sînt în curs de dezvoltare și alte unități din acest sector, printre care „Electrofar”, „Acumulatorul”, „Electroaparataj” și „Electromagnetica”.

Deosebit de importantă pentru economia națională este fabrica de elemente de automatizare din București, a cărei construcție se află în stadiu avansat. Ea urmează să intre în funcțiune în prima jumătate a anului viitor.

Pentru următorii ani ai cincinalului se prevede construirea și intrarea în funcțiune a încă șase întreprinderi electrotehnice noi, pentru care studiile tehnico-economice sînt în curs de execuție. Printre acestea se află fabrica de cinescoape din regiunea Iași, o uzină electronică industrială la București, o fabrică de aparataj de instalații etc.

HIDROCENTRALELE DE PE BISTRITĂ

La Porțile Bacăului, apele Bistriței au pus în mișcare turbinele hidrocentralele Bacău II — ultima din șirul celor construite de-a lungul acestui riu. O dată cu aceasta, lucrările de amenajare hidro-energetice a cursului mijlociu și inferior al Bistriței s-au încheiat. De la Bicaz la Bacău, pe o distanță de 80 km., au fost construit 13 hidrocentrale cu o putere totală instalată de 450 mii kilowați și care produc anual circa 1,5 miliarde kilowați-oră. Aproape toate hidrocentralele sînt echipate cu agregate fabricate în țară.

AVIAȚIA UTILITARĂ ÎN SEZONUL DE IARNĂ

În ciuda iernii, aviația utilitară își continuă programul de zbor. Detașamentul de elicoptere urmează să efectueze un număr de 250 de ore de zbor în cadrul campaniei de recoltare a stufului din Delta Dunării. Elicopterele vor transporta de la Tulcea spre locurile greu accesibile din inima deltei utilaje, specialiști, alimente și medicamente pentru echipele de recoltare a stufului.

În această perioadă, la aerobaza de la Otopeni se fac pregătiri intense și în cadrul detașamentelor de avioane utilitare medii și ușoare.

CÎNTĂREȚI DE OPERĂ ROMÂNI LA DUBLIN

Un grup de cîntăreți de operă români și-a dat concursul la spectacolul „Samson și Dalila” de Saint Saens, cu care s-a inaugurat stagiunea actuală a Operei din Dublin, capitala Irlandei. Artiștii români vor apărea alternativ și în operele „Bal mascat” de Verdi și „Mignon” de Ambroise Thomas.

BICENTENARUL OBȘTEI DIN LORENA

Obștea evreiască din Lorena, provincia din estul Franței, a împlinit două secole de existență.

Cu excepția orașului Metz, unde de zece secole a existat o colectivitate evreiască, ducatul Lorena număra puțini evrei în anul 1766. Un recensămint din anul 1753 a stabilit că pe acest teritoriu francez locuiau cu totul 183 familii evreiești.

Deși numericeste mică, obștea lorenă deține un loc însemnat în istoria iudaismului francez deoarece de aici a pornit mișcarea de emancipare a evreilor, în preajma și în perioada Marii Revoluții Franceze. Într-adevăr, Statele Generale au avut de dezbătut un memoriu pe această problemă, înaintat de către comunitățile evreiești din Alsacia și Lorena. În ziua de 14 septembrie 1789, Beer Isaac Beer din Nancy rosti în fața reprezentanților poporului francez o strălucită pledoarie în sprijinul acestui memoriu. Dezbaterile ce au urmat au înverdat aportul adus de această obște în opera de ridicare a patriei și a regiunii lor. „Pentru a fi drept — declara la 23 decembrie 1789 episcopul orașului Nancy, La Fare, trebuie să spunem că evreii au adus mari servicii Lorenei și îndeosebi orașului Nancy.”

Bucurându-se de drepturile acordate de Revoluție, evreii lorenă s-au integrat curind în viața franceză, dându-și aportul în numeroase domenii. Astfel, Michel, fiul lui Beer Isaac Beer, intră în baroul din Nancy, fiind primul avocat evreu din Franța. Alt membru al obștei, Enschel Nordon, se dedică armelor, fiind primul evreu care a purtat galonul de ofițer al armatei franceze.

Din mijlocul acestei colectivități s-a ridicat de-alungul timpului o întreagă pleiadă de oameni de seamă, care și-au pus știința, talentul și aptitudinile în slujba patriei lor, a progresului general al umanității. Turnul Eiffel a fost construit în atelierele lui Fould. Gustave Kahn, unul din creatorii versului alb în poezie, s-a născut la Metz. Gabriel Lippmann, laureat al premiului Nobel pentru fizică și François Jacob, laureat al premiului Nobel pentru medicină, sînt originari din Lorena...

Cultura iudaică a fost și ea îmbogățită de reprezentanți de seamă ai acestei obști. Astfel, cuvîne-se a aminti numele lui James Darmesteter, autorul lucrării „Profeții lui Israel” și al poetului André Spire, născut la Nancy.

Alături de bine cîștigat și la greu, membrii obștei și-au arătat din plin atașamentul față de patria lor, Franța. Astfel, după războiul din 1870, cînd prin tratatul de la Frankfurt, Alsacia și Lorena au fost smulse din trupul Franței, numeroși coreligionari din aceste provincii nu au pregetat să-și părăsească casa și avutul, refugiindu-se în interiorul țării ai cărei cetățeni devotați erau.

În anii ocupației naziste, evreii lorenă au dat numeroși luptători în rezistență. Fiii acestei obști greu încercate s-au aflat printre martirii arși de vii la Oradour, printre cei uciși de fasciști și zvirlîți în puțul de la Savigny en Septaine, printre cei executați prin împușcare la Bourg-en-Bresse.

meridiane

CAZUL IOEL BRAND

„La 25 aprilie 1944, am fost adus la hotel Majestic, cartierul general al S. S.-ului din Budapesta. Obersturmbanführerul S. S. Eichmann, care era însărcinat de Himmler cu „rezolvarea definitivă” a problemei evreiești în Europa, m-a primit în picioare.

— Te-am chemat ca să-ți propun o afacere. Sînt gata să-ți vînd evrei. Firește, nu pe toți: pentru asta ți-ar fi și imposibil să stringi atîția bani și mărfuri. Dar sînt dispus să-ți vînd un milion de evrei. Schimb pe schimb: marfă pentru carne vie, carne vie pentru marfă. Milionul acesta de evrei poți să-l iei din toate țărilor unde au mai rămas. Pe care dintre ei vrei să-i salvezi? Stai jos și vorbește”.

Așa a început pentru Ioel Brand, unul din reprezentanții comunității evreiești din Budapesta (Vaada) din vremea războiului o extraordinară aventură. Așa începe și povestea acestei aventuri, pe care ne-o relatează Alex Weissberg în cartea sa „Povestea lui Ioel Brand”, pe care o cunoaștem acum prin intermediul tălmăcirii ei franceze.

Evreii din Ungaria reprezentau, atunci, una din puținele comunități evreiești nelichidată. Într-adevăr, după raportul statistic a lui Korherr, de la sfîrșitul anului 1942 pînă la 17 aprilie 1943 naziștii exterminaseră jumătate din evreii din Europa cîmpioasă. Acum, cînd războiul se apropia de Germania nazistă cu pași uriași, conducătorii Reichului se grăbeau să lichideze și restul evreilor.

Exterminarea sistematică, metodică, industrializată, am putea spune, a evreilor era legată de furtul tuturor bunurilor care le aparțineau: lagărele din Auschwitz și Lublin au livrat, pînă în februarie 1943, 825 vagoane de textile și diverse haine. S. S. Gruppenführerul Katzmann indică într-un raport: „cantități fabuloase au fost confiscate” și incredințate serviciului „Reinhardt”, serviciu special însărcinat cu jefuirea (un raport anexă arată că s-au recuperat peste 100 kgr. inele diverse, 4.326 kgr. argint, 97 kgr. piese de aur, plus 261.000 dolari aur sau bancnote, etc.). S. S. crease un serviciu special: „Oficiul central S. S. de administrație economică (W.V.H.A.)” condus de general S. S. Pohl, a cărei secțiune „gira” produsele lagărelor de concentrare. Parte din fonduri erau depusă unui cont special al Reichsbank-ului, care nu ignora de loc originea lor.

Un ordin datat 6 august 1942 dă chiar instrucțiuni pentru utilizarea părului și, după cum se știe, alt ordin stabilea folosirea grăsimii cadaverelor ca săpun.

S. S.-iștii și numeroșii funcționari naziști, de pe diversele trepte ale ierarhiei naziste, practicau jefuirii individuale. Goering se plîngea, încă din 1938, că „niște șoferi ai Gauleiterului au realizat — în acest fel — o avere de o jumătate de milion mărci”.

Membrilor Waffen S. S. li se distribuiau ceasuri luate de la deportați. Generalul Pohl îi semnală lui Himmler, la 29 noiembrie 1944, că la Oranienburg există „un stoc de peste 170.000 ceasuri, dintre care 25 de aur sau platină, împodobite cu diamante, dintre care o parte a pus-o la dispoziția Waffen-S.S., așa cum a procedat și anul trecut”.

Este ușor de închipuit groaza care a cuprins populația evreiască în momentul cînd trupele naziste au pătruns în Ungaria, pîndind cu ele norii negri aducători de moarte. Mai ales că, printre evreii circulați acum tot felul de știri cu privire la lagăre, la muncă forțată, la moarte, căci în 1944, exterminarea evreilor chiar dacă nu era bine cunoscută, cel puțin în toată amploarea ei, din zvon public se știa unele lucruri despre ea. Dar dacă pe unii groaza i-a paralizat, pe alții i-a însuflețit, îmboldindu-i spre acțiuni temerare. Unul dintre aceștia a fost Ioel Brand, care a organizat o rețea de salvare a celor amenințați de cupioarele lagărelor de exterminare. Rețeaua lui era cunoscută de S. S. și de aceia aceștia i-au propus schimbul monstruos de care am vorbit: un milion de evrei pentru zece mii de autocamioane. Pentru ducerea mai departe a războiului de agresiune, naziștii aveau acum nevoie de material, printre care și autocamioane, cît mai multe autocamioane. Nevoia aceasta era altă de imperioasă, încît ei erau chiar dispuși să renunțe la o parte dintre evreii deținuți în lagăre. Mai ales că lucrurile nu mai mergeau de loc bine pe front.

În Ungaria, tratativele dintre Ioel Brand și Eichmann au început încă din primele zile ale anului 1944, bancherul Wallenberg, secretarul legației suedeze din Budapesta, servind de intermediar al acestor „negocieri”. În afară de aceste tratative, autoritățile naziste luaseră contact, în Elveția și cu un emisar al Statelor Unite, quakerul Mac Clelland, cu care au purtat discuții multă vreme, în vederea aceluiași scop.

După mărturia doctorului Kersten, medicul lui Himmler, acesta era dispus în august 1944, să evacueze 20.000 de deportați evrei în Elveția, — bineînțeles, în schimbul unei importante sume de dolari sau a unor prețioase materiale de război, însă Hitler și cu Bormann s-au opus categoric.

În urma discuțiilor purtate între Brand și Kasztner de o parte și Eichmann, de cealaltă parte, cîțiva emisari evrei s-au dus la Constantinopol. Aici, însă, ei s-au lovit de neîncrederea serviciilor britanice. „Operația” neprimind aprobarea de executare, nu putem ști

PAUL B. MARIAN

SULURI SFINTE SALVATE

Înundațiile catastrofale din Italia au pricinuit pagube importante și comunităților evreiești din această țară. Printre cele mai lovite, se află cea din orașul Florența, unde apele au inundat și pricinuit stricăciuni serioase sinagogii. Înfruntînd furia valurilor, credincioșii, în frunte cu păstorul lor suflător, rabinul Fernando Belgrado, au izbutit să salveze cele 125 suluri sfînte. Întrucît parte dintre ele au suferit stricăciuni parțiale, sulurile sfînte au fost transportate la Roma, unde vor fi minunțos revizuite.

nici astăzi dacă tîrgul era privit cu toată seriozitatea de către naziști. Cert e doar faptul că între mai și iulie 1944, adică atunci cînd prăbușirea naziștilor devenise evidentă pentru orice om de bun simț — zece de mii de evrei unguri au fost deportați și arși în crematoriile de la Auschwitz.

Cei 84.000 de evrei din ghetoul Budapestei care au supraviețuit dezastrului își datorează salvarea nu pertractărilor suspecte ale lui Eichmann sau subordonaților amiralului Canaris, ci înfrîngerii naziștilor de către armatele aliate. Aceste pertractări însă au existat și ele ne sînt înfățișate în cartea care face obiectul acestor rînduri. Autenticitatea și importanța mărturiilor pe care Brand le face lui Alex Weissberg ne-o arată un fapt deosebit de semnificativ. Cu zece ani în urmă, imediat după apariția cărții lui Weissberg în Republica Federală Germană, săptămînalul „Das Parlament”, a publicat largi extrase din „Povestea lui Ioel Brand” și le-a trimis tuturor parlamentarilor. Iar una din consecințele revelațiilor lui Brand, este și arestarea, în aprilie 1957, a colonelului S. S. Hermann Krumei, membru al detașamentului de lichidare a evreilor din Ungaria.

Cartea lui Alex Weissberg, în care el ne dezvăluie monstruosul troc propus lui Ioel Brand de Eichmann ne ajută, alături de alte nenumărate lucrări, documentare sau literare, recent apărute, să înțelegem cum miturile, create de nazism pentru necesitățile sale, s-au dezvoltat ca un cancer, ajungînd să creeze oameni care să conceapă și să pună în aplicare ideea unui astfel de troc.

„Povestea lui Ioel Brand” demască, pe lingă alte nenumărate lucrări, crimele naziștilor.

SINAGOGA DIN TOLEDO

După cum am mai scris în revista noastră, vechea sinagogă El Transito din Toledo, datînd din secolul al XIV-lea, considerată monument istoric și vizitată an de an de un mare număr de turiști a redevenit lăcaș de rugăciune.

Istoria unui trecut bogat și dramatic este legată de această sinagogă.

Pe vremea regelui Pedro III în Castilia exista o comunitate evreiască înfloritoare. Figura centrală a acesteia era don Samuel Levi Abulafia, devenit mai tîrziu ministrul finanțelor regelui. El și-a clădit un palat sumptuos, în care a locuit mai tîrziu pictorul El Greco și care i-a adus celebritate. Alături de acest palat, don Samuel Levi a pus să se ridice o sinagogă, împodobită cu coloane, arcade și arabescuri — vestita sinagogă El Transito.

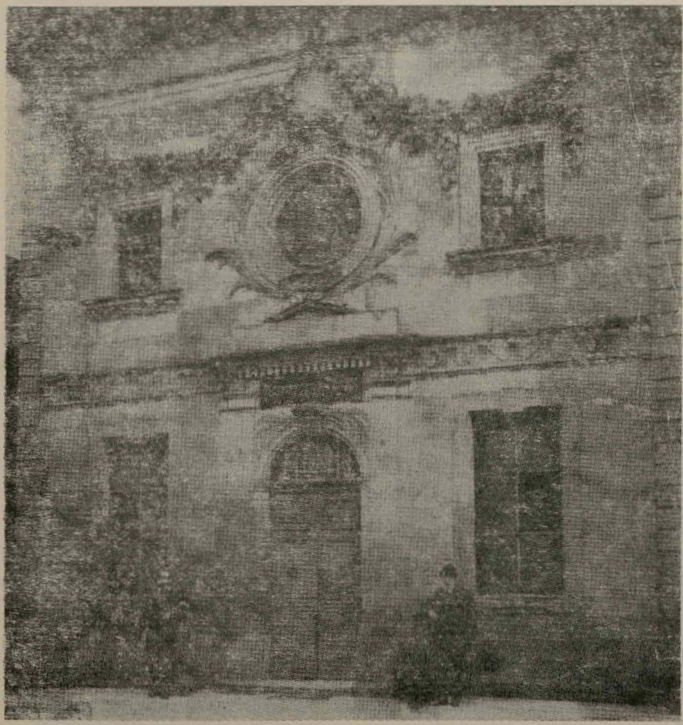
Soarta lui don Samuel a fost crudă. Devenit obiectul intrigilor și al invidiei curtenilor, el căzu în dizgrația regelui, a fost zvirlit în temniță și apoi ucis.

Cealaltă sinagogă din Toledo, în care se ruga poporul, se ridica puțin mai departe. Construcția ei datează din secolul al XII-lea. Ea a înfruntat cu bine secolele, fiind considerată și azi drept una din cele mai vechi și mai frumoase sinagogi din lume. După izgonirea evreilor din Spania, a fost transformată în biserică catolică, fiind cunoscută sub numele Santa Maria la Blanca. La sfîrșitul secolului trecut a devenit și ea monument istoric, după ce a fost, rînd pe rînd, mănăstire, azil, cazarmă și depozit militar.

Pe vremea cînd a fost construită sinagogă El Transito, comunitatea din Toledo număra 70.000 suflete, dintr-un total de 200.000 locuitori ai orașului. Ei se bucurau de deplină libertate religioasă și culturală. Din rîndurile lor au ieșit eminenti oameni de știință, medici, literați, astronomi și filozofi, comentatori biblici, precum și oameni de stat și diplomați. Punctul culminant al acestei înfloriri a fost atins pe vremea regelui Alfons al VIII-lea, din veacul al XII-lea, intrat în legendă pentru blîndețea și generozitatea sa. Tot în legendă a intrat și dragostea sa față de frumoasa Rahel, dragoste imortalizată mai tîrziu de Lope de Vega și Grillparzer, iar în zilele noastre de Lion Feuchtwanger. („Evreica din Toledo”).

În această atmosferă de toleranță s-au ilustrat o seamă de cărturari și poeți de seamă, printre care Abraham Ibn Ezra, Iehuda Charizi și Iehuda Halevi.

Această epocă de aur din istoria iudaismului sferat este evocată de sinagogă El Transito din Toledo.

Sinagoga din Lunéville.

Meșteri gravori de altă dată

Meseriile de argintar și gravor erau specialități în care meșteșugarii evrei au excelat, făcând din ele un artizanat. Măstria lor a fost recunoscută, între alții, de Nicolae Iorga, V. A. Ureche și Radu Rosetti.

Const. Mavrocordat, domnul Moldovei, a scutit de dări în 1741, pe David argintarul pentru că era „bun argintar”. În actul de scutire, referindu-se la David, adaugă: „...poftind Domnia Me a venit oricât de mulți oameni meșteri, cu bun meșteșug”.

În tabloul meșteșugarilor evrei patentari din București (1834—1844) figurează opt argintarii evrei. La Iași a trăit, între anii 1780—1825, un meșter renumit în arta argintăriei, Mendel Goldschmidt, originar din Tismenitz. La el au învățat acest meșteșug, argintarii Abreimel, Fischel și Pesach, deveniți apoi și ei renumiți argintarii. În prima jumătate a secolului trecut se pomenesc și de argintarul Asiel din Ștefănești.

Dintr-o condictie de catagrafie a Visteriei Moldovei, făcută din porunca lui Mihail Gh. Suțu-Vodă, în 1820, despre care dă relații și Gh. Ghibănescu în „Buletinul lui Neculce”, rezultă că dintre meșteșugurile practicate în Moldova, cea de argintar era îmbrățișată de 38 de evrei.

Pietre monetare bătute de Iancu Schwefelberg-Pecetariu

Argintarii evrei au lucrat obiecte de cult religios, care constituie exemplare de mare preț pentru arta plastică populară evreiască. Ei au lucrat în general în argint ciocănit, cum este o Menorah din Moldova (1750) sau în argint au repoussee, cum este o Hanukia din secolul XIX. Tot așa, diferite alte obiecte de cult, ornamente sacre, coperte pentru cărți de rugăciuni, etc. În colecția Scarlat Callimachi se află o ferecătură pentru Machsor, lucrare artistică a meșterilor argintarii din nordul Moldovei sau din Maramureș și o copertă de argint au repoussee, datând din secolul al XVIII-lea.

La Sinagoga Mare din Hirilău se află un Yaad de argint gravat, donat în 1802 de stăroștele Ithac, fiul lui Eliukim și un pieptar de argint cu ornamente lucrate prin ciocănire, donat de același stăroște, în 1809. Acest pieptar poartă și semnătura meșterului: Mordechai Toref, fiul lui Tvi.

Din păcate, ni s-au transmis prea puține date despre meșterii argintarii evrei care s-au relevat prin meșteșugul lor. Sigur este că au existat familii de argintarii, care și transmiteau meșteșugul din tată în fiu. Despre una singură din aceste familii ne-au rămas date mai amănunțite, numele fiindul și în acte vechi oficiale. Este vorba de familia Schwefelberg-Pecetariu.

Iancu (Iacov ben Naftali) Schwefelberg este menționat și-n legătură cu legătura monedă din 1836, cînd cîrmuirea din Moldova i-a năsurii pentru a bate un număr de 2000 de „pietre” ale Visteriei. Aceste „pietre” din alamă reprezentau un nou sistem ponderal de măsură și de control al monedelor de aur care circulau în Moldova și Muntenia. „Pietrele” erau puse în circulație cu scopul de a înlătura neajunsul avariei și falsurilor monetare ce luaseră o mare extindere în acea vreme.

„Pietrele” acestea pentru cîntărire monetelor foarte primite de Visterie erau lucrate artistic. Cele date 1837, bătute de Iancu Pecetariu, aveau pe avers, marca familiei Sturza și anume scutul despicat în două. Pe prima jumătate se afla capul de bou cu o stea cu 6 raze între coarne, iar în a doua, un leu cu o spadă în ghiare. Scutul este completat cu o cornă prînciară susținută de doi delfini. Reversul are de iur împrejur inscripția: „Principatul Moldovei”, pîrînd la mijloc, într-o parte, anul 1837, iar în partea opusă, numărul grăunțelor (65).

Primind privilegiul de la cîrmuire pentru fabricarea „pietrelor”, Iancu Pecetariu bate 2000 bucati. Atelierul lui Iancu Pecetariu trebuie să fi fost destul de mare, deoarece numai în 16 zile, el dă gata cele 2000 de „pietre” (cf. G. Zane: „Economia de schimb în Principatele Române” Buc 1930, pag. 272). Visteria îi impozită însă 500 de bucati din aceste „pietre”, care fiind făcute din alamă și cu zimți, se confundau uneori cu monedele de aur.

O nouă emisiune de 2500 „pietre” are loc în toamna anului 1837. De astă dată, acestea ies din atelierul altor doi evrei ieșeni, Șmil Marcovici și Froim Atizcovi, în urma unui contract intervenit între cei doi și visterie.

Peste zece ani, Iancu Pecetariu, furnizorul primei emisiuni, cere domnitorului Sturza un privilegiu de a bate aceste „pietre”... „Că avînd în vedere încît trebuie a să păză întregime monedelor pentru siguranța publicului alîșveris să primească cele mai potrivite măsuri și să mă însărcinează pe mine Iancu Pecetariu, cu facerea acestor pietre de cumpănă, statornicindu-se greutate a fiecareia monezi potrivit cu regularizare făcută întru aceasta”. (Arh. Stat-lăși nr. 1764, op. 2013 dos. 119, f. 511).

Dîndu-și seama de dificultățile schimbului, domnitorul Mihai Sturza îi acordă privilegiul. Pentru executarea exactă a „pietrelor”, Iancu Pecetariu solicită să aducă mașini de la Viena și Lipsca, ceea ce a cauzat o intruziune a predații lor. Între timp, însă, Sturza rămîne fără domnie, iar „pietrelor”, pînă la urmă, sînt scoase din circulație.

Înainte de Mihai Sturza în Moldova și de Grigore Ghica Vodă în Muntenia, „pietrelor” erau fabricate la Viena. Iancu Pecetariu, bătînd

aceste „pietre” în atelierul lui, nu mai este nevoie ca ele să fie aduse de peste graniță. El face astfel un serviciu țării (vezi și C. I. Băicoianu: „Istoria politicii noastre monetare” Vol. I, partea I., Buc. 1932).

Bătorea de pietre legate de meseria de gravor nu a fost singura înfăptuire a lui Iancu Pecetariu. Tot el va fi chemat să facă sigiliul lui Mihai Sturza Voevod, ceea ce denotă calificările de artizan ale Pecetariului.

Dar el va excela mai ales ca argintar-gravor, lăsîndu-ne opere de adevărat artizan. Între altele, „Hanukia de argint” lucrată cu artă în prima jumătate a secolului trecut.

Iancu Schwefelberg-Pecetariu s-a născut la 1803 și a murit la Iași în 1865, după cum se constată din inscripția de pe piatră lui mormîntală, în ebraică (pe maseva vîzută din spate) și în limba germană (pe piatră vîzută din față).

Fiul lui Iancu Pecetariu, Mosche Iehuda, născut în 1829, la Iași și mort în noiembrie 1907, a continuat meseria tatălui său, stabilindu-se la Botoșani. Aici a avut o dugheniță unde lucra singur, executînd peceți (sigiliu) pentru autorități și biserici. Piese de cult le confecționa din argint mai ales, în repoussee sau cizelură. Lucra și pentru guvernul, piese de podoabă. O medalie de argint cizelată a fost executată într-un exemplar unic pentru expoziția de la București, în 1906. O altă piesă, gravată pe o piatră, asemănătoare rîhlimbanului, reprezintă scena din istoria lui Belshazzor, regele Babilonului „Mane tekul ufarasin”.

SOLOMON SAVIN

Obiecte de cult, opere de artă, aflate în colecția F.C.E. (M).

Din istoria presei evreiești din România

DOUĂ ZIARE DIN SECOLUL TRECU

La 10 august 1891 apărea la București primul număr al ziarului în limba idiş „Das Folksblat”, organ politic, literar, comercial și obșteșc al evreimii. La început ziarul a apărut săptămînal, vineri, apoi de două ori pe săptămîină — marți și vineri. Ca editori-proprietari erau indicați frații Davidescu.

Din aceste zile, care, după cum vom arăta mai jos, au apărut în mod neregulat, deținem un singur exemplar, nr. 41 din 8 mai 1892, anul III de apariție.

Se pare că între timp ziarul și-a întrerupt apariția pentru o perioadă oarecare, căci s-a păstrat nr. 1 al gazetei „Das Naie Folksblat”, cu data de 17 martie 1892 și cu același subtitlu ca și prima gazetă. (Ca motto, pe frontispiciu era devisa: „Vocce poporului este vocce lui Dumnezeu”). Director și editor: Dober Sufirin. Articolul de fond al acestui ziar este intitulat „Programul nostru”.

La începutul acestui articol se spune între altele: „Scopul ce-l urmărim prin gazeta noastră l-am înțîșat în vechiul ziar „Folksblat”. Editorialul cuprinde o seamă de doleanțe și deziderate „pe care le dorim pentru poporul nostru” și anume:

1. „Comunități bine organizate, care să fie alcătuite din reprezentanți ai tuturor claselor”. La aceasta articolul adaugă că nu numai fețele simandicoase, care-și închipuie că au primit comunitățile ca moștenire, dar și meșteșugarii, mulți mai folositori societății, trebuie să ia parte la conducerea comunităților.

2. „În al doilea rînd vine chestiunea instrucțiunii”. Ziarul face o comparație între școlile religioase și dascălii lor pe de o parte și școlile moderne și învățătorii pe de altă parte.

3. „Avem apoi problema emigrației”. Articolul combate tendința aceasta, arătînd că „Das Naie Folksblat” „va înfățișa poporului cele ce se întîmplă în lumea emigrației”.

Pe lîngă tematica pur evreiască, ziarul își propune să publice: materiale despre viața politică din țară și din străinătate; știri din toată lumea; relații din provincie; biografii și portrete ale unor personalități; umor; foi-leteoane, romane și nuvele; recenzii de cărți și cronici teatrale; poșta redacției, anunțuri și reclame. Mai departe ziarul scrie: „Cei mai buni și mai vestiți jargonisti din străinătate, ca: Goldfaden, Lenețli, Sumar, Dinezon, Salom Alehem și cei mai distinși intelectuali din țară de la noi, ca: onorabilul Hilel Kahane, M. S. Rabener, Israel Teler, Birnbaum, dr. Bacher, Goldring, I. M. Hollender, David Kahane, Segal etc. ne-au promis colaborarea lor. Noi tragem nădejde că gazeta noastră „Das Naie Folksblat” va răspîndi lumină, stat și cultură printre iubitul nostru popor evreiesc din România”.

În același număr se găsește o poezie în limba ebraică, semnată de M. S. Rabener, dedicată cu acrostih editorului ziarului, Dober Sufirin. În pagina 1-a gazeta publică o fotografie a rabinului Meir Leibis Malbin, însoțită de o scurtă notă biografică, în care redacția adresează cîntecul „celui mai vestit rabin al vechiului nostru, Rabinul-gaon Meir Leibis Malbin”.

Pe ultima pagină găsim o reclamă pentru azimă de Pesah (făină, de bună calitate), precum și alte anunțuri.

Sub acest titlu au apărut numai 4 numere din „Das Naie Folksblat”. La 8 mai 1892 apare de acum nr. 41, anul II, „Das Folksblat”.

Deși sub altă denumire și altă conducere, programul gazetei a rămas aproape același. Se găsesc aceleași rubrici introduse de gazeta „Das Naie Folksblat”. În nr. 41 găsim în pagina 1-a o poză a lui Avram Goldfaden, iar în pagina a III-a un scurt articol, în care, între altele, se spune: „În pagina 1-a publicăm azi fotografia celebrului dramaturg și poet evreu Avram Goldfaden”.

Mai departe se arată că Goldfaden a „pus bazele scenei evreiești, introducînd-o pretutînd unde se vorbește jargon: el nu numai că a arătat că se poate scrie în această limbă, dar că, deși disprețuită de unii tineri, ea poate fi întrebuințată și pe scenă”. Articolul cuprinde și următoarea informație prețioasă: „Domnul Goldfaden se află în prezent la București, unde va rămîne un timp mai îndelungat, dorînd să dea spectacole, cu o trupă bună, în grădina și sala Lieblich”.

Cu acest exemplar al ziarului se termină colecția pe anii 1891—1892. Treceam acum la numerele apărute în anii 1895—1896, din care deținem două exemplare din aprilie 1895 și șase din aprilie — mai 1896.

Între timp, redacția s-a mutat la Iași, în strada Tîrgul Cucului, 25. Editor și coproprietar devine I. Cornfeld, care semnează Ben-Mordehai. Printre colaboratorii figurează Z. Helman, A. S. Friedberg, B. I. Friedman, cineva care semnează „Ezra Hasofer” etc.

Editorialul numărului 94 din 14/26 aprilie 1895 se ocupă despre greutățile din viața comunităților și asupra acestor probleme vom reveni mai jos. Gazeta cuprinde o rubrică „Noutăți din lumea evreiască”, unde se publică deșee din Ierusalim, Paris, Sofia, iar la urmă o știre din orașul Tulcea în care se spune că „tineretul din localitate a luat inițiativa organizării unui spectacol de teatru în beneficiul familiilor nevoiaș”. Alte rubrici: foiletoane, tablouri după natură, știri din țară, printre care și următoarea: „După ultima statistică, orașul București numără 232.000 suflete”. Numărul mai cuprinde corespondențe din Iași și reclame. La rubrica „Știri din toată lumea” se publică o informație din Viena despre alegerea dr.ului Lueger în funcția de primar, o altă din Londra despre un proces intentat unui haham de către o asociație pentru protecția animalelor etc.

În numărul 146 apare un apel pentru ajutorarea fostului director al gazetei „Das Naie Folksblat”, Dober Sufirin, fiind bolnav și în nevoie. În numărul 148 este publicat următorul anunț: „Sulurii sfînte absolut noi, scrise de cunoscut scriitor polonez și controlate cu grijă au fost aduse din Austria și se află de vînzare la prețuri convenabile la Berl Rein, din str. Parfumului 16”. Adresa e imprimată cu caractere latine.

Am amintit înainte despre un editorial consacrat greutăților din viața comunităților. Subliniem că spre deosebire de alte publicații evreiești din acea epocă, pe care le-am cercetat, și care ignorează cu totul sau dau prea puțină atenție problemelor comunităților, gazeta „Das Folksblat” consacră un loc important acestor chestiuni. Ca exemplu de comunitate bine organizată se dă deseori cea din Galați, condusă la vremea aceea de dr. Brociner și dr. Pineles. În numerele 148 — din greșeală desigur, au apărut două numere 148, unul la 1 și altul la 5 mai 1896 — ca și în numărul 149 se publică proiectul unui statut adoptat într-o adunare a delegaților comunităților ce s-a ținut la Galați, din inițiativa și sub conducerea fruntașilor acelei comunități, Brociner și Pineles. La această adunare, gazeta a fost reprezentată de către Israel Teler și Aron Abramovici. Din relatarea lor aflăm că la ea au luat parte 34 delegați din 18 comunități și 5 reprezentanți ai presei evreiești. Deschizînd consfătuirea, președintele ei, Iosel Brociner a spus printre altele: „Avem în România 28 comunități, care-și bazează veniturile din gabela pe carne, 5 comunități care se întrețin fără gabelă și doar 4 localități există în care nu se află nici o comunitate...”

Referențial a evocat istoria constituirii comunităților, citînd vechi hrisoave și alte documente din secolele 17 și 18 din care rezultă că dintotdeauna comunitățile au fost recunoscute de către autoritățile românești. Cele mai recente dispozițiuni cu privire la comunități — a spus mai departe vorbitorul — datează din anii 1850 și 1851, fiind în vigoare în întreaga țară.

Proiectul de statut cuprindea 21 de articole, dar nu a fost pus în aplicare.

În gazeta „Das Folksblat” nr. 148 din anul 1896 se găsește un anunț cu următorul cuprins: „Zilele acestea va începe să apară aici, în Iași, un ziar idiş „Der Weke”.

Cam acestea sînt elementele pe care le-am putut obține consultînd modesta colecție a gazetelor „Das Folksblat” și „Das Naie Folksblat”, ce le-am avut la dispoziție.

H. ZAJDMAN

CALENDARUL la diferite popoare

Nevoia omului de a măsura timpul datează din vremurile cele mai vechi. Fenomenele de lumină și întineric au lăsat măsura unei zile la intervalul care cuprinde aceste fenomene o singură dată. Fazele lunii, care se repetau în mod regulat, au dat naștere unui interval de timp mai mare, numit *lună*. Tot așa, anotimpurile repetându-se regulat au fost strânse într-o ală măsură de timp — *anul*.

Cronologia, știința timpului, tratează despre împărțirea și calcularea timpului, de aceea s-a zis că ea este calendarul omenirii. Ea împarte timpul, care se scurge în aceeași uniformitate infinită, în grupuri limitate de împrejurări, în ordinea succesiunii lor. Anul este cea mai obișnuită dar nu și cea mai mare diviziune a

zi și noapte naturală, fiecare având câte 4 subdiviziuni. Pe la 263 î.e.n. s-au introdus ceasornice de soare publice, care măsurau cele 12 ore ale zilei naturale iar orele nopții — tot în număr de 12 — se măsurau cu ceasornice de apă.

Săptămîna, numită *nundinae* avea 8 zile lucrătoare și o zi festivă. A 9-a zi dintr-o nundină era în același timp prima din nundina următoare. Zilele festive serveau ca zile de tirg.

Luna avea 3 subdiviziuni: *calendae*, *none* și *ide*. Prima zi a lunii se numea *calendae*. *None* era a 7-a zi din lunile cu 31 de zile. Idele erau 8 zile după *none*.

Lunile anului sînt reprezentate alegoric pe pereții multor sinagogi.

timpului creată de oameni. O grupare de ani, alcătuită după criterii religioase sau istorice alcătuiește un *ciclu*. Astfel, vechii egipteni aveau *ciclu* *Apis*, care era o grupare de 25 de ani; grecii aveau *ciclu* *Olimpiadelor*, alcătuit din 4 ani; iudeii *ciclu* *sabatic*, alcătuit din 7 ani ș.a.m.d.

Mai multe cicluri alcătuiesc o *perioadă*. Astfel, se cunoaște perioada lui *Sirius*, alcătuită din 1461 ani egipteni; perioada *Jobel*, la evrei, alcătuită din 50 de ani etc.

Ele sînt sisteme de numărare a anilor determinate de evenimente istorice sau de tot ce produce mai remarcabil o epocă. Astfel, istoria cunoaște era *romană consulară*; era *mozaică* de la creația lumii; era *creștină* etc.

Calendarul nu era uniform, ci varia de la popor la popor, de la civilizație la civilizație.

Unul din cele mai vechi calendare este cel egiptean, din antichitatea îndepărtată. Ziua și noaptea erau socotite de câte 12 ore fiecare. Săptămîna era alcătuită din 7 zile, ce purtau numele planetelor. Anul avea 12 luni a 30 zile, cu 5 zile suplimentare, deci în total 365 zile. Prima lună era *Thot*, urmau apoi: *Phaophi*, *Arthur*, *Tuby*...

Acest calendar a fost în vigoare în Egipt pînă la cucerirea acestei țări de către romani, în anul 30 î.e.n., cînd a fost introdus calendarul alexandrian. La rîndul său *calif* *Omar*, cucereste Egiptul, introduce calendarul *mahomedan*, iar *Napoleon*, calendarul *creștin*.

Calendarul grecesc. În Grecia antică ziua avea 4 subdiviziuni: *dimeana*, *amiază*, *seară* și *noaptea*. Mai tîrziu s-a introdus ziua naturală și noaptea naturală, separate prin răsăritul și apusul soarelui, avînd fiecare câte 12 ore, care se măsurau fie cu ceasornice solare, fie cu ceasornice de apă. Data începea cu apusul soarelui. Vechii greci nu aveau săptămîină, fazele lunii servind pentru măsurarea timpului.

Lunile aveau 29 sau 30 de zile, numele lor variînd deseori de la cetate la cetate. Anul începea cu *echinocliul* de toamnă și avea 354 și 355 zile.

Calendarul roman. La Roma ziua civilă începea la miezul nopții și se compunea dintr-o

Anul avea la început 10 luni, deoarece cele 2 luni cît iernau soldații nu se socoteau. Acest an avea 304 zile. Numa *Pomilius* adăugă 2 luni, dar modifică numărul zilelor, astfel că anul avea 355 zile.

Zilele se însemnau cu primele 7 litere ale alfabetului.

Iuliu Cezar a modificat calendarul, introducînd anul bisect. Acest calendar s-a menținut pe toată durata imperiului roman și a fost preluat apoi și de biserica.

Calendarul creștin. Multă vreme ziua anului nu varia la diferite popoare, unele serbind-o la 1 aprilie (în orient), altele la 1 martie, la Crăciun etc. Data de 1 ianuarie ca zi de început de an a fost stabilită de papa *Inocențiu XIII*, în 1691.

Calendarul iulian, care are 365,25 zile este mai mare decît anul solar, ce are numai 365,2422 zile. Din această pricină el rămîne în urmă cu o zi la fiecare 129 de ani. Pentru a rectifica și a înlătura această diferență, papa *Gregore XIII* numește o comisie care a propus reforma calendarului, în sensul să se elimine 10 zile în anul 1582, iar mai departe să nu mai fie anii fine de secol biseci, decît numai acei ce sînt divizibili cu 400. Prin bulă papală acest calendar, numit „ameliorat” sau „gregorian” a fost introdus la 4/15 octombrie 1582.

Calendarul mozaic, neschimbat din timpurile biblice, are săptămîna de 7 zile, dintre care 6 numerotate, iar a șaptea denumită *Sabat*.

Luna începe în ziua următoare zilei în care satelitul pămîntului se află pentru prima oară în primul pătăr. Începutul lunii se numește *Roș Hodeș*, cap de lună și variază, fiind o singură zi după o lună de 29 zile și de 2 zile după o lună de 30 de zile.

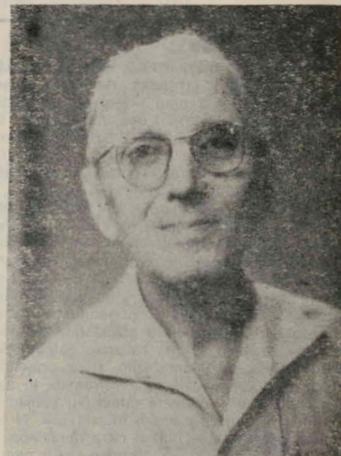
La început, lunile erau și ele numerotate; abia în perioada captivității babiloniene s-au introdus numirile actuale, împrumutate de la babiloni. Astfel, luna *Nisan* provine de la *Nisanu*, *Elul* de la *Ululu*, *Tevet* de la *Te-bitu* etc.

Istoria familiei *Callimachi* a fost scrisă mai întîi de *A. D. Xenopol*, care a întrebunătățit numeroase izvoare, din ele rezultînd, între altele, că această familie se leagă de cîteva veacuri. Savantul *Moldovei*, timp de cîteva veacuri. Savantul istoric *N. Iorga* a pus unele lucruri într-o lumină nouă, publicînd „Documente privitoare la familia *Callimachi*”, cu o vastă prefață de 212 pagini. Din cercetările celor doi mari istorici, reiese că familia *Calimachi* este de origine românească, începătorul familiei fiind *Toader Călmășul*, fiu de mazăl sârac din *Cîmpulung-Moldovei*. Fiul *Călmășului* va ajunge mulți ani după moartea acestuia, *Ioan Teodor Voevod*.

Din această spiță se trage și poetul, publicistul, istoriograful și memorialistul *Scarlat*.

SCARLAT CALIMACHI

Un istoriograf român cercetător

al vieții evreiești din România

Callimachi, recent sărbătorit pentru 70 de ani de viață. Cu d-sa avem cîntea să stăm acum de vorbă.

— *Împreună cu Solomon Cris-Cristian, un istoriograf din Iași, cu care ați fost bun prieten, ați publicat în 1935, o carte foarte interesantă: „Călători și scriitori străini despre evreei din Principatele Române”. Cum se face că în activitatea dv. de istoric, ați rezervat o parte, cercetărilor privind trecutul obștei evreiești din Moldova?*

— *Nimic mai firesc pentru un îndrăgostit de trecutul patriei, pentru un îndrăgostit de Moldova, de locul meu natal, Botoșani. M-a interesat viața evreilor din Moldova, în cadrul preocupărilor mele istorice. Răsfoind hrisoavele, actele, documentele și cărțile vechi din bogata bibliotecă a bunicului meu, Teodor Callimachi, am dat, deseori, de mărturie privind viața evreilor din Țările Românești. Trîndu-mi copilăria, adolescența și o parte a tinereții în Botoșani, unde ulițele evreiești îmi erau familiare și unde am legat numeroase prietenii, nu puteam să rămîn străin de un trecut care-și are rădăcini în însăși viața țării mele. Am folosit, dar, posibilitățile, ce le aveam la îndemînă, curiozitatea și pasiunea mea de cercetător, pentru a scruta viața unei colectivități în preajma căreia trăiam și din mijlocul căreia am avut alți prieteni.*

— *Și care au fost aceștia?*

— *Voi cita pe Barbu Lăzăreanu cu care am avut o pasiune comună, istoriografia; pe graficianul de mare talent, mort alît de timpuriu, victimă a fascismului, Aurel Mărculescu. Cu el am lucrat împreună la ziarul „Clopotul”*

care a apărut la Botoșani, fiind unul din apreciatele organe de presă antifasciste. Mărculescu făcea gravurile, care erau întotdeauna proteste vii, în alb și negru, împotriva fascismului și a războiului. Mărculescu a săpat în lemn, cu măiestrie, caracteristica uliței evreiești... Nu într-un turn de fildeș ci în mijlocul vîltoarei unei vieți de mari suferințe, în lagărele și ghetourile fasciste, a lucrat la gravurile lui. Artă lui Mărculescu este un manifest. Moartea lui a fost o mare pierdere și m-a durut foarte mult.

— *Știu că în biblioteca dv. aveți edii rari interesante din istoria României și printre ele se află și mărturi din trecutul istoric al obștei evreiești.*

— *Da, sînt nu numai un istoriograf, ci și un pasionat colecționar de cărți și documente. Această pasiune m-a legat și de Solomon Cristian, omul cu o bogată cultură europeană, ebraică și iudaică.*

— *Dar mai aveți o pasiune: cea pentru obiectele de artă populară și de cult evreiești.*

— *Mărturisesc această slăbiciune, dar precizez: pentru arta populară în general. Posed cărți în limba ebraică, tipărite în teascurile renumite din Veneția și Amsterdam, în secolele XVI și XVII, unele cărți în legături de argint, lucrate de mîini meștere. De asemenea, obiecte de cult evreiești realizate de artiștii evrei cu secole în urmă. Între altele, o menora de argint.*

— *Aveți, după cîte știu, o predilecție specială pentru cărțile călătorilor străini, care au trecut prin Țările Românești...*

— *Și aceasta e adevărat. Consider că pentru istorie ele sînt mărturie contemporane de preț. Profesorul Iorga a publicat patru volume cu aceste mărturii. Eu am adăugat la ele, altele, inedite, găsite în biblioteca bunicului meu sau achiziționate de mine în decursul timpului.*

— *Mai descifrați vechi documente?*

— *Da, am descoperit în cercetările mele multe interesînd și istoria obștei evreiești de la noi. Din păcate, unele s-au pierdut.*

O cercetare a documentelor care se găsesc la București, Iași sau Cluj, la Arhivele Statului, la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România și la filialele ei, este foarte necesară pentru cine se interesează de trecutul obștei evreiești de la noi.

— *În activitatea dv. ați acordat un timp și literaturii. La revista „Punct” ați publicat cîteva piese de factură nouă: „Zail Sturn” și „Rebeca”.*

— *Am publicat în colecția „Orizont”, într-o plăchetă, „Noapte de pogrom” și alte piese într-un act. În serar mai am și altele manuscrise, dar despre această „slăbiciune” nu e cazul să vorbesc acum.*

Hagada tipărită la Iași, în anul 1843. (Colecția Scarlat Calimachi).

ABELARDO CASTILO Argentina

Macabreu

În ziua de 3 august 1960, domnul Milman din colectivitatea evrească, din mica colectivitate evrească a unui orașel de provincie, se trezi speriat; domnul Benjamin Milman ce sosise în Argentina în urmă cu cincisprezece ani.

O clipă mai înainte, în cazul că ar fi fost treaz, ar fi putut auzi zgomotul porții de la etajul de jos, și al mășutei din hall, pe care cineva o împinse puternic prin întineric. După aceea, zgomotul unor pași, poticnindu-se, înecându-se în covorul de pe scară. Pentru că acum în mod clar sînt pași. Însă cu câteva minute mai înainte, cînd pașii răsunau pe strada întunecoasă a orașelului, nu erau altceva decît o goană; o goană disperată, febrilă, care începu din cabina „Salom Alehem” din campamentul din afara orașelului și care se termina acum, transformată în pași ce urcau pînă în camera domnului Benjamin, oprindu-se nedecis, acolo, în fața ușii. O secundă mai tîrziu — timpul cît a durat această nehotărîre, sau timpul care era necesar pentru a lăsa avînt — ușa se deschise, buindu-se prin toată casa, deoarece deschizîndu-se se izbi puternic de pereți. În urma loviturii, ușa era pe punctul de a se închide din nou. Fu clipa cînd se trezi din somn.

— „Ușor rau...”
Se trezi de-a binelea cînd două miini îi apucară sălbatic de umeri, și o voce, la cîțiva centimetri de fața lui, strigară acele două cuvinte uitate de cincisprezece ani. Miini care acum îl ridicau pe sus, îl smulgeau din pat, în timp ce domnul Milman, cu o sforțare deosebită, reușea să aprindă lumina de pe noapieră și să vadă fața congestionată a tinărului, părul lui atît de blond, rebel, ud din cauză că a alergat zece kilometri prin burniță și pe un cîmp accidentat; și ochii lui albaștri, de necrezut de mari, de asemenea și lacrimile lui. Și continuă să asculte acele două cuvinte, repetate, de multe ori cu voce răgușită, intreruptă de ură, în timp ce el, Benjamin Milman, cădea pe dușumea și simțea loviturile în cap. Pe moment n-a priceput nimic ce urmărește tinărul.

— Standartenführer Rauser!...
Dar după aceea, da, a priceput totul, cu spaimă. Cu aceeași spaimă de acum cincisprezece ani, cînd cineva îi anunșase că totul este pierdut și că Adolf e pe cale să se omoare.

Samuel Milman avea opt ani cînd, pentru prima oară, ajunsese să înțeleagă că lumea este foarte complexă. Și a înțeles-o la școală, nu pentru că învățătoarea îi explicase regula de trei, ci pentru că acum, în recreație, Marisa își duse miinile în dosul urechilor, imitînd evantaiuri, și spunîndu-i:

— Evreu urechiat.
După aceea, cu un exagerat dispreț, îi scoase limba și o luă la goană.

În seara aceea Samuel înțelese că dacă, ce-i drept, urechile sale erau atît de mari și puțin aduse în formă de evantai, Marisa niciodată nu i-ar fi pomenit de asta, în fața tuturor, dacă el nu ar fi rezolvat înaintea ei cea problemă a banilor de buzunar de care ea ducea lipsă. În orice caz, Samuel Adolf Milman, în vîrstă de opt ani, era îndrăgostit în secret de Marisa, și în ziua aceea suferise prima deziluzie.

Seara asta, în timp ce papa Benjamin, termina de mîncat felul-i preferat și domnul Adim povestea amintiri din Varșovia, Samuel, în secret, dăduse fuga pînă la oglinda din salon și după ce își turti urechile cu vîrfurile degetelor, încreți fruntea: Nu! Nu-i prea plăcea să se vadă fără urechi. În realitate, nu-i plăcea absolut de loc. Încercă, în zadar, după aceea, să se privească din profil. Deoarece a-i vedea profilul, era un lucru și un greu, fiind nevoit să-și sucească ochii într-un mod ridicol, asta, desigur, îl făcea să pară urît de-a binelea.

— Papa!...
Din sufragiere se auzi vocea domnului Benjamin, un gen de sunet scîrbos și foarte greoi ce se încrucișa în aer cu întrebarea urgentă a lui Sammy. Și atunci, da. Urmă o tăcere îngrijorătoare; îngrijorătoare tăcere a doi oameni care, în sufragiere, se priveau încordat, cu privirea temătoare de evreu, deoarece un copil în salon îndrăznește să întrebe:

— Ce înseamnă „a fi evreu”?

Niciodată nu a înțeles Samuel prea bine acel lucru, cea explicație. Nicîi în noaptea asta, sînd pe genunchii domnului Adim,

care-i spunea: așa este, lumea este așa construită, și esențialul este să fii puternic și să înveți (...și a te purta bine, și a-l iubi mult pe papa Benjamin, care s-a sacrificat altă dată mult din clipa în care mama ta se află în ceruri, mama Gretel cum o numea adesea, și nu ca acum, deoarece domnul Adim era cel care vorbea și spunea: biata ta mamă Sara, care se află în ceruri). Nicîi după aceea nu a înțeles, cînd stătuse de vorbă cu mica Rașel, în șopron, sau cînd dădu de acele hîrtii cu antete gotice și vulturi, unde se spunea că evreii sînt dușmanii seculari ai națiunii și trebuie exterminați, deoarece dacă nu vom reuși să distrugem forțele biologice ale iudaismului, într-o zi ele ne vor distruge pe noi.

Nu a înțeles nici măcar atunci, cînd la zece ani, încă nu se găsea în posesia hîrtiilor, însă auzise pentru prima oară cuvîntul Treblinka.

— Șeket! — murmură Benjamin în ziua aceea, ziua în care se pomenise cuvîntul Treblinka.

Samuel intrase pe neașteptate în casă și acolo se găsea tatăl lui, cu ochii speriați, privind spre ușă. În spatele tatălui său se ivi Rașel; Rașel avea opt ani și se juca omorînd furnici. În afară de aceasta, era fiica soților Adim, care, în această clipă deosebită, de asemenea au rămas uimiți privind pe Benjamin care spunea vîdit tulburat:

— Șeket! Încă este prea micut.

Dorea să spună că Sammy era prea mic pentru ca să știe de anumite lucruri, în special lucruri care se referă la Helm sau la Treblinka. Sau la Auschwitz. Însă Rașel, care era cu doi ani mai mică decît Sammy și care acum era ținută de miini, spuse:

— Eu știu. Acolo omorau oameni!

După aceea, găsindu-se ei doi în șopron, Sammy o întrebă:

— Oare pentru ce?
Rașel dădu din umeri. Era foarte ocupată cu persecutarea, cu un bețșor, a acestei furnici, care purta pe spate o frunzuliță mult mai mare decît ea, semănînd a barcă cu pînze.

— Pentru că așa trebuie să fie — spuse. Pentru că erau evrei.

În zadar fugea furnica de la un colț la altul; bețșorul era cînd în față, cînd în spatele ei. Uriașă frunză se clătina periculos: o barcă cu pînze pe punctul de a naufragia, pentru că Rașel era pe punctul de a ucide furnica.

— Nu! — strigă Sammy. Rașel îi azvîrli o privire: fața băiatului era o față ce nu semăna a Sammy. Ea se sperie. El spuse:

— Pentru ce ai omorît-o?

Rașel spuse:

— Dacă era furincă...

În Răsărit, pînă în prezent, operația se duce cu ajutorul gazelor cu combustione. Ei merg de-a curmezișul rampelor așezate la înălțimea vagoanelor și trec direct în camerele de gaze. În garașul cel mai apropiat, motoarele blindatelor și autocamionelor se pun în mișcare; gazul motoarelor este transportat în camere prin intermediul unor țevi. Această metodă are lipsuri. Cîteodată motoarele nu funcționează și procesul de gazeare înfirze.

În general, trece ceva mai mult de o jumătate de oră pînă cînd totul înăuntrul camerei de gazeare să fie cuprins de o liniște desăvîrșită; este necesar să treacă o altă jumătate de oră înainte de a le deschide din nou. După aceea, cadavrele sînt arse pe niște grătore din bare de oțel. Blobel a construit la Helm diverse cupatoare auxiliare, alimentate cu lemn și petrol; proiecta de asemenea distrugerea cadavrelor cu ajutorul explozivilor — lucru ce nu a dat rezultate satisfăcătoare. Așa cum a spus, cea mai mare piedică este că motoarele nu funcționează mereu la fel. Mulți își pierd doar cunoștința și este necesar a-i lichida prin împușcare. După părerea mea, trebuie găsită metoda de a-i face să intre goi în camerele de gazeare; acest lucru va grăbi operația de lichidare.

— Cum arăta Germania?
Noaptea, cu lumina stinsă, lui Sammy îi plăcea să pună întrebări și să audă vocea profundă a lui papa Benjamin. Se acoperi cu plapuma pînă la bărbie și întrebă: „Cum era Germania?” Și papa povesti că el se născuse înainte, înaintea căderii imperiului. Cu ochii închiși Sammy asculta isprăvile Cănelarului de fier și ale Republicii de Weimar; însă niciodată nu a știut — sau a știut foarte vag — tot restul istoriei, deoarece

există o perioadă de care tatăl lui, ca și mulți alți evrei, nu dorea să și-o reamintească. În nici un caz nu asta îl interesa pe Sammy.

— Nu. Nu întreb despre bătălii și despre toate lucrurile astea. Întreb dacă Germania avea fluvii, munți, cum arătau arborii...

Samuel Milman avea doisprezece ani și dorea să știe cum arătau arborii. Benjamin deschise ochii în întineric; era preocupat. Fără îndoială, vorbi despre Alpii bavarezi, acolo unde a cunoscut-o pe mama Gretel, și despre Zugspitze, muntele cel mai înalt din Reich.

Mama Gretel... Atunci, fără să știe de ce, Sammy se gîndi la micuța Rașel, care chiar în seara asta, în șopron, îi spuse:

— Și celălalt lucru.
— Celălalt lucru? — întrebă Sammy — ce alt lucru?

Faptul spunea el că cineva are urechile de un fel sau altul, de asemenea și nasul, nu are nici o importanță în stabilirea de a fi evreu sau neevreu. Ca dovadă, papa Benjamin este mult mai evreu decît domnul Vadim, care are urechile turtite și nasul cîrn.

Lui Rașel nu-i făcuse plăcere că Sammy spuse acest lucru despre tatăl său și răspunse: tatăl meu este la fel de evreu ca și al tău, doar știi. Ceva mai tîrziu au început din nou să discute. Însă înainte de a începe discuția, ea îi spuse:

— Celălalt lucru!

Atunci Sammy își dădu seama ceea ce vrea să spună micuța; și îndată roși plină de virful nasului. Totuși, întrebă: ce alt lucru?

Și ea spuse:

— Ceea ce vă fac vouă, bărbaiților.

Nu îl privea. Începu să se joace, ca întotdeauna, cu un bețșor; însă acum nu se juca cu furnicile, deoarece de-acum era mare și cu bețșorul, se pot face și desene, sau se pot scrie diverse denumiri pe pămînt: o dată făcu o inimă, și el o văzu. Era clar că ea dorea ca el să observe acest lucru.

— Circumcizia — spuse Sammy. Însă ce știi tu! Afară de asta, ceea ce spui tu, Rașel, nu are nici o importanță pentru că, atunci, fetele părinților evrei nu sînt evreice. La asta, felița îi răspunde supărată că peșemne unicii evrei din lume, la ora asta, sînt numai el și domnul Benjamin.

— Dar nu am spus nimic! — Samuel se apără vîdit confuz. De vină este ea, care niciodată nu înțelege nimic. Eu spun că, pentru a fi evreu nu este neapărat necesar ca unuia să-i facă lucrul ăsta.

— Și atunci?

— Atunci ce știi eu... Moise nu avea acest lucru.

Argumentul era zdrobitor. Samuel știa o mulțime de lucruri despre Biblie și pe Rașel o aducea în situația să fie mîndră de aceste cunoștințe ale lui; acum Samuel povestea cine a fost Iosua care a ordonat acel lucru, în Gilgal în fața Ierihonului. După aceea, cum conversația ajunsese la un punct mort, Sammy spuse unde i-ar face plăcere să meargă cînd va fi mare. Spuse:

— În Germania.

— Ești nebun! — Micuța părea perplexă; își duse o mină la gură. În Germania se găsesc naștiți.

— Ce naștiți? — Samuel nu pricepea.

Ea spuse:

— Naștiți.

Nu înțelegea nimic, e adevărat. Și pentru a evita să spună că ea niciodată nu e în stare să explice lucrurile, se grăbi să adauge pentru ce dorește să plece în Germania și nu în Israel, căci acolo este mult mai bine. El atunci o luă din nou de la început, căutînd s-o convingă — așa cum spunea tatăl lui — că cineva aparține locului unde s-a născut chiar dacă-i evreu. Cu toate că nici unul dintre ei nu pricepea prea bine cum puteai să fii două lucruri în același timp.

— În felul ăsta tatăl meu este polonez — spuse Rașel.

— Clar că e așa — spuse Sammy. De asemenea și evreu.

— Și tu ce ești?

El spuse:

— German, ca și tatăl meu — și mai înainte ca Rașel să adauge ceva, își dăduse seama că lucrul nu e prea clar.

— Dar dacă te-ai născut aici!

Așadar, a fi evreu continua să fie un lucru foarte complicat. La fel ca și problema cu urechile: dacă cineva nu era evreu, pe nimeni nu-l deranja faptul că acel cineva avea urechile într-un anumit fel; în schimb, dacă se știe că pe unul îl cheamă Samuel sau Benjamin, toată lumea își bate joc de urechile lor.

— Asta-i altceva! — spuse Rașel.

Îi venea să ridă: Pentru oricare motiv Sammy aducea vorba despre urechi. Băiatul gîndi că femeile niciodată nu pot înțelege nimic și spuse:

— În cazul acesta, nu știu ce sînt. Sînt argentinian, de asemenea.

— Dar din moment ce unul este argentinian, pentru ce toți îi spun rusaica, sau rusul, ceea ce de asemenea vrea să zică evreu?

— Și eu ce sînt? — spuse Sammy. E ca și cu negri.

— Care negri?

— Negrii vor fi întotdeauna negri. Indiferent unde s-ar naște, întotdeauna vor fi negri.

Acest lucru i-a reeșit destul de clar (cu toate că nu înțelegea pentru ce tatăl lui afirma că întotdeauna cel mai bun lucru este a fi german) și ea se porni din nou pe risă și, după aceea, așezată pe jos, rideau împreună. Acest lucru s-a întimplat spre seară. În șopron. Sammy, acum culcat, ascultă în noaptea respirația domnului Benjamin, care cu câteva clipe mai înainte i-a vorbit despre Zugspitze și despre mama Sara, și care se doarme dus deoarece cînd Samuel hotărî să pună acea întrebare, tatăl lui nu răspunde:

— Tată... pentru ce mă cheamă Adolf?

...Hitler, a cărui încredere laț de Ziklon B ne-a umplut de bucurie. Gazul, pe care Hoess îl recomandă lui Eichmann pe baza unei experiențe a mea, are un efect absolut sigur.

E vorba de un preparat al acidului prusic, utilizat de firma Tesch și Stanevob, din Auschwitz, pentru distrugerea paraziților. El provoacă o moarte destul de rapidă, mai ales cînd camerele sînt înțesate de oameni, și cu preferință în locuri uscate și închise ermetice. Evreii destinați crematoriului, bărbaiți separați și femeile separate, sînt conduși în barăci unde, după ce sînt desbrăcați, li se spune că este vorba de o operație de deparazitare.

Pentru evitarea suspiciunilor li se recomandă să-și lase îmbrăcămintea în ordine și, pe deasupra, să nu uite locul unde le-au lăsat. Camerele, prevăzute cu dușuri și țevi, nu le inspiră nici o bănuială. După ce se închid porțile, responsabili cu operația, pregătiți din timp, introduc prin deschizăturile platformei preparatul Ziklon B care, prin intermediul conductelor speciale, coboară pînă la sol.

Gazul se formează îndată. Prin vizore se poate observa cum cel din apropierea conductelor mor îndată. Ceilalți încep să se zbată, să strige, să înghită aer. Pierderea cunoștinței survine în funcție de distanța care-i separă pe evrei de conductă, și în funcție de calitatea gazului, care nu întotdeauna este aceeași.

Jumătate de oră după aceea se conectează ventilatoarele, se deschid porțile, și începe extracția dinților de aur, tăiatul părului etc. După aceste operațiuni, cadavrele sînt duse, cu ascensoarele, pînă la crematorii.

Bătrîni, bolnavi, debili, mor cei dintîi: în aproximativ cinci minute. Tinerii și cei sănătoși, și cîteodată și copiii: între cinci și zece minute.

Avu poftă să strige, însă spuse:

— Nu vreau! Nu voi lupta.

Se găseau, cei șase, în sala de baie a Colegiului Național. Acum Samuel avea 14 ani. Era atît de voinic incit, a nu lupta se putea interpreta numai într-un singur fel. Celălalt, cel care venea, înaintînd cu pumnii strînși, spuse ceva și Sammy își reamini de o anumită seară, în șopron. Dar acum era altfel pentru că vocea celuiilalt era amenințătoare și Samuel fu cuprins de teamă.

„Care va să zică, asta este teama”. Cinci mii de ani de teamă.

Se retrase pînă la perete: prin hațat îl pătrunse frigul de la plăcile de faianță. Sau, poate, un alt gen de frig. Ceva asemănător profilului său, sau durerii sale de burtă pe care-l trecea acum: „atunci este adevărat, așa este”, și nu i se întîmplă nimic mai ales că încă nu găsise în sertarul de la biroul tatălui său — în sertarul care, peste un an, va rămîne deschis — anumite hîrtii dactilografiate sau scrise cu litere gotice, anumite plăcuțe cu antete cu vulturi care, într-o noapte, în cabina „Salom Alehem” vor fi azvîrlite pe sus, în același mod cum ele — noțiunile, documentele, fotografiile galbene — azvîrliau prin aer, distrugîndu-le, cinci mii de ani de profiluri și de urechi. Pentru că, în ziua de 3 august 1960, sertarul rămase deschis și Samuel își imagină un om, un evreu glorios, apărîndu-se pe străzile pline de groază ale gheto-ului, un Macabreu, tatăl său care într-o noapte, o noapte oarecare, riscîndu-și viața, fură acele hîrtii și acel pistol Luger care au

apartinet lui Otto von Rauser, ofițer în lagărul de exterminare de la Auschwitz, arian pur cu ochii albaștri și a cărui privire, din întimplare, putea să fie identică cu a tinărului care acum, în sala de baie a colegiului, venea înaintind spre Samuel cu pumnii strinși, producându-i teamă.

„Atunci este adevărat, așa este” — în spatele lui Sammy s-au înghesuit cincizeci de secole și un perete rece din plăci de faianță; în spatele celuiălalt, rizind, apăreau patru capete. În total, șase capete. Și în nici unul din ele nu încăpea prea bine ideea cum că unul din ei, blondul cu ochii albaștri, urechiul, să îi avut ceva fundamental deosebit celorlalți, dar asta era fără importanță. Important este să fie așa, pentru că aci, în sala de baie a Colegiului Național, există unul care este evreu.

Am văzut cu ochii mei alte iagăre, aproape de Riga, în Letonia. Acolo, de asemenea sînt împușcați, și cadavrele sînt arse pe ruguri de lemn. Monoxidul de carbon în băile cu dușuri — procedeu întrebunțat cu holnavii mințiali în anumite localități din Reich — necesită nenumărate clădiri. La Lublin (Mai-

danek) se întrebunțează un derivat al acidei lui prusic pe care l-am experimentat pe evreii din Silezia Superioară.

În raportul pe care-l voi înainta curînd voi explica cum am procedat la Auschwitz. O metodă inventată de mine, consistă în a-i dezbrăca, cerîndu-le să țină minte locul unde-și lasă îmbrăcămintea și vorbindu-le în idiş. Am făcut în așa fel ca un evreu să-mi predea lecții, să învîl evreiește. Principalul este disciplina. Blobel mi-a povestit că, în Helm, cîțiva au spart zidul și au încercat să luge.

Cineva din spate strigă ceva, chemîndu-l, însă Samuel s'arise deja gardul campamentului și era în plină goană în direcția orașelului; alerga în noapte, simțind pe față biciuirea crengilor joase. Îi biciuiau fața, fața de evreu de 15 ani, care de foarte curînd a descoperit un răspuns la întrebarea pe care și-o pusese de mult, în fața oglinzii mari din salon, în clipa cînd nu înțelegea ce înseamnă „să fii evreu”, în clipa cînd nu putea înțelege pentru ce Marisa își duse răzbuunătoare minile la urechi. Cîit privește „celălalt lucru”, îl înțelege după aceea, cînd avea 14 ani și la Național cineva i-a spus:

— Să te vad, Moiscică, arat-o — și cei patru rideau, repetînd: „da, să o arate”. Și fiindu-i teamă, crezu că a înțeles că „a fi evreu” nu avea nici o legătură cu el, cu Sammy, ci cu ceilalți, cei care nu erau evrei și aveau nevoie de el deoarece el avea aceste urechi,

și acest profil, și această teamă tipică de evreu murdar.

— Îți spun s-o arăți, evreu murdar!

În seara asta la Național, Sammy bătea în retragere pînă la perete. Avea patrușprezece ani și nu era așa de voinic ca acum, în noaptea asta de goană pe cîmp accidental, însă era aproape pe tot alfit de voinic ca și celălalt, cel care ținea pumnii strinși și venea încet apropiindu-se de el. Însă acolo la Național avea importanță voinicia, conta doar teama. Și Samuel simțea că-i tremurau genunchii, genunchii săi, care în nici un caz nu puteau să fie ca genunchii celorlalți tineri, cei care stăteau în spatele celui care ținea pumnii strinși.

Îi venise pofită să strige, însă se mulțumi să spună:

— Nu vreau să mă lupt. Nu are sens.

Fără să-și dea seama, lăsase minile în jos spre partea lăuntrică a coapselor. Celălalt încreți gura, imită gestul său și spuse, mișcînd din uneri: „Nu mă lovi lunganule, nu are sens”, după aceea, mai înainte ca Sammy să-și dea seama ce se întimplă, o mină descrise un mare arc de cerc, și îndată simți o căldură, o plenumită lingă ureche și se pomeni jos, cu brațele desfăcute. Doi din ei îl țineau de incheieturile minii. Celălalt spuse:

— Să ne batem joc de el.

„Mai înainte de a pleca spre campamentul „Salom Alehem”, unde îl așteptau David, și Abraham, și Haim, și Ruth, și Ezechiel, elemente rasiale cu caracteristici asiatice negroides, levantine sau hamitice, adversare spiritului patriotic german: trebuia să i se dea de urgență o soluție definitivă problemei evreiești, deoarece dacă nu vom izbui să distrugem pe Rașel, pe Samuel, forțele biologice ale iudaismului, care în seara asta sînt reunite în jurul focurilor aprinse de sărbătoare, într-o zi ne vor distruge ei pe noi. Toți rămăseră liniștiți, în tăcere deplină, ascultînd pe Sammy, umiți că papa Benjamin fusese în stare să fure aceste rapoarte cu litere gotice și cu vulturi cu aripile desfăcute. Așa dar papa Benjamin era un erou, un Macabeu, precum a spus Marcos, care era pe punctul să vomite mai înainte, cînd Samy tralucea cum că se feliță pe doctorul Mengel și pe doctorul Caluber pentru încercările lor de sterilizare cu ajutorul inecțiilor în trompe, care produc stări inflamatorii și nici un fel de alte tulburări. Cu excepția morții. Sau scuipăturile de acum un an, sau răzbuunătorele urechi ale lui Marisa. Sau bunkerul IV care nu funcționează dacă este umplut peste măsură cu cadavre — 2.800 —, astăzi, luna septembrie 1942. Auschwitz.

Nici un inconvenient nu poate să existe, dacă sînt tratați cu acid prusic sau formol, deoarece petele specifice cadaverice apar după trecerea unui timp „chemîndu-mă pe mine, care, în dimineața asta mă găseam acasă, sau acum în timp ce alerg”, și este patriotic ca petele să apară imediat, iubite Rauser, dacă nu, spurcății într-o zi vor porni în goană, în plină noapte, de la „Salom Alehem”, și ne vor persecuta cinci mii de ani și vom fi cuprinși de o teamă specifică; iar avem la care din șansă nu li se observă nici o tulburare, da, evreilor, li se injectează metanol: evacuarea materiilor fecale nu este frecventă. Fețele, la deschiderea camerelor, nu sînt congestionate. Cu congestionează după aceea, cînd acele hirtii zboară prin aer, cînd Sammy dă drumul celui strigăt. Și, s'arînd neversosimil peste acele focuri, se și găsește de cealaltă parte a gardului, alergînd în direcția orașelului. Acum, a găsit răspunsul la întrebarea de acum șapte ani: cinci mii de ani. „Atunci, sint evreu”.

A fost ceva năpraznic, ca o tăietură în măruntă, ca o rupătură, alînd că există ceva mai mult cîlecit profilul său, de urechile sale și de teama sa: Așadar, sint evreu. Vreau să liu evreu. Și dintr-o dată se opri.

Ea singur în mijlocul cîmpului, în plină noapte, înconjurat de o liniște desăvîrșită: își duse minile la gură. La început a fost ca un sforăit; după aceea, lieber Otto dolicocefal bavarez, Rauser cu ochi foarte albaștri — a cărui folografie se găsea astăzi, în dimineața asta, printre hirtile pe care Sammy în mare grabă le băga în buzunar —, după aceea, înălțîndu-se pe deasupra arborilor, înspăimîntînd păsările adormite, se auzi acel strigăt:

— Sint evreu!

Și o liniște desăvîrșită se așternu.

Vocea lui papa, în dimineața asta, chemîndu-l de la etajul de jos.

— Vin — spusă Sammy, aflînd lingă serrar. Sau, poate nici n-a spus, absorbit cum era; orbit, imaginîndu-și acum un om eroic și de necrezut: papa Benjamin, tatăl meu.

În mare grabă, ascunse toate hirtile în buzunarul său: instalația proiectată peste Bug, o fotografie cu ceva nedeslușit care, privit de aproape, părea în același timp un furnicar monstruos, sau un recif de gize: ochelari. Milioane. Și cu toate că stomacul i se răscolea, alînd că incinerarea cadavrelor devenise o problemă și jos îl striga papa, privirea i

se abătu spre fundul sertarului și observă: un pistol.

Era pe punctul de a-l atinge, însă își retrase mina. „Sint fricos”. O clipă, prinse cu hotărîre pistolul, încruntă fața ca și cum s-ar fi ars; după aceea observă că ține prea strîns pistolul, cîntind mai departe... Incinerare pentru că mirosul crematoriilor ajungea pînă-n localitățile învecinate...

— Sammy!

Lăsa pistolul la locul său... Invecinate, învecinatele localități. Și se teme de o răscoală populară. Ordonează împușcarea oricărei persoane — german sau nu, care se apropie de lagăre. Deoarece este necesar ca toți evreii care cad în minile noastre în războiul acesta să fie anihilați. Dacă nu vom reuși să distrugem acum forțele biologice ale iudaismului, ei...

— Adolf!

Speriat, Samuel închise dintr-o lovitură sertarul: vin, și gîndi că-i incredință comanda operațiunilor la Auschwitz în calitate de lui de Standartenführer.

— Vin! — spusă.

Heil Hitler. Berlin, vara lui 1942.

Ascunse cu mare grabă scrisoarea în buzunar, prinse din zbor o fotografie care era pe punctul de a cădea și cobori, aproape alergînd, pe scări. În timp ce cobora, reuși să pună fotografia înfășîndu reciful de gize în buzunar, unde era loc destul, deoarece lipseau oamenii care întrebunțară acești ochelari, lipseau urechile și nasurile arse pe care să se sprijine ochelarii. Nu, nu trebuie să mă gîndesc la asta, și privi cu admirație pe papa Benjamin ce se găsea acolo, nerăbdător, lingă ușă. Puțin îi păsa că trăgîndu-l de minică tata îi spusă: ești același zăpăcit de întotdeauna, care sosesse cu întîrziere. În timp ce mergeau, continuă să privească cu mare admirație pe evreul uimitor care nicio dată nu a vrut să destăinuască cînd a furat toate astea în Germania, cînd a fost partizan, riscîndu-și viața pe străzile îngroșate ale ghetto-ului, într-o noapte cu oameni brunți, cu zvastici, mînuind pistoale Luger.

— Ei...?

— Nu, nimic — spusă Sammy.

„Acel om, stînd drept în picioare ca un Macabeu, care sosise în Argentina în 1945, și căruia oamenii cumsecade ai unui mic orașel de provincie îi salutau acum scoțîndu-și pălăria. Și cînd omnisubus porni și papa rămase jos, Samuel spusă că da, că nu va uita locul unde își va lăsa hainele...”

„pentru a le găsi repede după operația de deparazitare — traduse Sammy. focurile iluminau fețele încordate. Le vorbea în idiş: am aranjat ca un evreu să mă învețe, am învățat evreiește. La auzul jargonului, ei căpătau încredere — traduse Samuel.

Fețele sînt încă necongestionate — îndată se vor congestiona — ale tinerilor evrei din cabana Salom Alehem.

— În prima mea zi de Standartenführer — citi Samuel.

Și cum privirea aleargă mai iute decît vîntul, ultimul cuvînt a fost acela care a fost citit. Întoarce fotografia și privi. Rămase o clipă nemișcat; da, nu încăpea îndoiială: acel ofițer nazist, era papa Benjamin, fotografia sa: un instantaneu dedicat lui Gretel, mamei, în prima sa zi glorioasă de Standartenführer, Auschwitz, 1942. Germania. Samuel, care dintr-odată se chema Adolf, rămase liniștit privind fotografia. Era necesar să rămînă liniștit, deoarece, privind fotografia, observă urechile, urechile tipice în formă de evantai ale lui papa, nasul, său, gestul său specific de a-și duce mina la pălărie sau la bonea militară, urechile sub bonea militară, nasul corioat și urechile tipice, cinci mii de ani de urechi hamitice, semite, sub bonea tipică nazistă, de un tip dolicocefal pur. Urechii tipice dinarice, naziste, bavareze, evreiești. În timp ce hirtile, fotografiile, vulturile gotici ai Reichului zburau peste capetele evreiești ale lui Rașel, ale lui David, fără să mai tulbure pe evreii morți pentru Standartenführer în lagărul de exterminare de la Auschwitz, sau fețele congestionate ale tinerilor evrei din campamentul Salom Alehem. Adolf von Milman, Samuel ben Rauser, s-a ridicat în picioare, cu brațele întinse, azvîrî în aer toate documentele și scrisorile și fotografiile. Și mai înainte ca cineva să poată să spună sau să gîndească ceva, în timp ce hirtile jucau împrejurul focurilor, Adolf von Rauser, arian pur cu ochi albaștri, și s'arise gardul campamentului. În aceeași fracțiune de secundă se afla de cealaltă parte a gardului, strigînd, alergînd, în timp ce crengile joase îi deranjau părul lui alit de blond. Dintr-o dată se opri: se împlinise cinci mii de ani de cînd ieșise fugind, într-o noapte, din Egipt.

Acum se găsea în mijlocul cîmpului, în plină noapte și într-o tăcere desăvîrșită.

La început fu un sforăit, un fel de horcăit lung care a deșteptat păsările din somn.

Și în ziua de 3 august 1960, domnul Benjamin Milman din colectivitatea evreiască a unui mic orașel de provincie s-a trezit speriat.

Traducere de
Esdra ALHASID

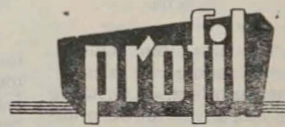
MODIGLIANI

Amedeo Modigliani s-a născut la Livorno, Italia în 1884; a murit la Paris în 1920. Deși cariera lui a fost curmată în mod tragic la vîrsta de numai 36 de ani, el și-a lăsat amprenta asupra artei secolului nostru.

Modigliani se trage din două familii distinse. Strămoșii tatălui său au deținut funcții importante la Roma; mama sa, din familia Garsino, era o descendentă a lui Spinoza.

În 1906, după studii făcute la Veneția și Florența, pleacă la Paris. Stabilizat în Montmartre, se împrietenește cu artiști de seamă ca Picasso, Max Jacob, Derain, Vlaminck și Utrillo. Sculptura a fost marea pasiune a lui Modigliani dar sănătatea precară îl obligă să renunțe la exercitarea ei, începînd să picteze. Prima pinză care-l face remarcat este „Violoncelistul”, expusă în anul 1910.

În timpul primului război mondial, Modigliani a pictat în condiții de mare

sărăcie. În acel timp nu avea nici un ce să-și plătească o cafea sau hirtia pentru schițe. În această perioadă artistul vinde cîteva pinze pentru sume derizorii.

Asupra stilului artei lui Modigliani și-a pus amprenta dragostea sa înăscută pentru formele pure, sculpturale. Liniile avîntate, atît de caracteristice pinzelor sale, amintesc atît de sculpturile gotice medievale, cît și de arta populară a negrilor din Congo, Gabon și Coasta de Fildeș, artă ce începe atunci a fi descoperită de unii artiști europeni, printre care și cei din cercul frecventat de Modigliani. Cu toate aceste influențe, precum și a unor mari pictori contemporani ca Picasso și Matisse, Modigliani se afirmă ca un pictor profund original, deschizător de drumuri noi în plastica secolului XX.

În spiritul și modul de a se servi de culoare, el a fost asemuit cu marii pictori din secolele XIV și XV — de la Duccio la Botticelli. Deși era veșnic în căutarea frumuseții abstracte în linii, formă și culoare, picturile și desenele lui Modigliani nu sînt cituși de puțin reci și nu au nimic din manierismul unora. Ochiul lui surprinde culetele cele mai fine ale sufletului omenesc pe care marelui său talent îl exprimă pe pinzele sale, cu o claritate brutală, dar cu un farmec melancolic.

Operele lui Modigliani fac parte din cele mai importante colecții, fiind expuse la loc de cinste de către muzeele din Paris, Londra, New York, Moscova, Anvers, etc.

O STRADĂ „JULES ISAAC”

Municipalitatea oraşului Marsilia a hotărât ca o stradă să poarte numele istoricului Jules Isaac, decedat în anul 1963.

Cu acest prilej s-a evocat figura ilustruului dispărut, subliniindu-se contribuţia adusă de acesta la o mai bună cunoaştere şi o mai strinsă apropiere între oamenii de diferite credinţe.

NOUL RABIN AL ORAŞULUI DUBLIN

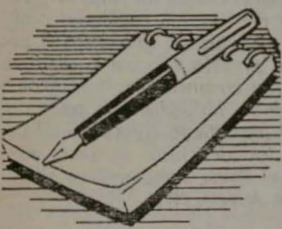
Comunitatea din Dublin, capitala Irlandei, l-a ales pe d. Isac Bernstein, în vîrstă de 26 de ani, în postul de prim-rabin. D-sa şi-a făcut studiile la Dublin şi Ierusalim.

MUZEE EVREIEŞTI

Istoria religiei, arta populară şi sinagoga, literatura religioasă şi laică etc. formează obiectul muzeelor evreieşti ce există în mai multe oraşe ale lumii. Astfel, în afară de Israel, există muzee evreieşti la: Londra, Paris, Roma, New York, Praga, Amsterdam, Strasbourg, Veneţia, Nancy, Sarajevo etc.

AGNON ŞI NELLY SACHS LA RADIO

Radio Londra a consacrat o emisiune literară lauriilor premiului Nobel pe anul 1966, S. I. Agnon şi Nelly Sachs. După prezentarea celor doi scriitori, a urmat un program de lecturi din opera acestora.

UN NOU LĂCAŞ DE STUDIU

Obştea din Arica, un port din nordul statului Chile, a sărbătorit recent inaugurarea clădirii şcolii iudaice, creată în acest an.

TEVIE LĂPTARUL PE ECRAN

În studiourile „Lenfilm” continuă turnarea filmului „Tevie lăptarul”, o ecranizare după celebrul text al lui Salom Alchem. Regia filmului este semnată de Iasza Heifetz, iar rolul principal este deţinut de către Iuri Tolubeev.

EVREII DIN AUSTRALIA

Printre căutătorii de aur care au debarcat în Australia la începutul secolului trecut se aflau şi evrei. În anul 1841 existau pe întreg acest continent 1183 evrei. Valurile imigraţiei de după primul şi al doilea război mondial a sporit numărul evreilor australieni la 70 000.

SINAGOGA DIN BANGKOK

În capitala Tailandei, Bangkok, se află o mică obşte evreiască alcătuită din 10 familii. De curînd obştea a inaugurat o sinagogă. Acest lăcaş de rugăciune serveşte atât membrilor comunităţii locale, cât şi turiştilor evrei care vizitează această ţară din Extremul orient.

EXPOZIȚIE A CĂRȚII

La secția de literatură evreiască a Bibliotecii centrale municipale din New York a fost deschisă o expoziție în cadrul căreia sînt prezentate ultimele volume apărute în diferite țări ale lumii.

CEI DREPTI NU SINT UITATI

Doi cetățeni iugoslavi, d-na Dragica Bartulovici din Split și dr. Miloslav Stojadinovici din Belgrad, au primit medalia institutului Yad Vashem din Ierusalim în semn de recunoștință pentru că în anii ocupației naziste au salvat viața mai multor evrei.

ANIVERSARE

Biblioteca obștei sefarde din Amsterdam a împlinit respectabila vîrstă de 350 de ani. Cu acest prilej a fost organizată o expoziție cu cele mai valoroase manuscrise și exemplare rare de carte aflate în posesia acestui centru cultural.

IN MEMORIA MARTIRILOR

În cadrul unei solemnități speciale, municipalitatea oraşului vest-german Stuttgart a depus o coroană de flori la monumentul ridicat în memoria cetăţenilor evrei ce au fost exterminaţi de nazişti în perioada celui de-al doilea război mondial.

CENTRU DE IUDAISTICĂ

În oraşul San Francisco a fost inaugurată clădirea centrului de iudaistică „Judah L. Magnes Museum”. Aici este păstrat un fond bogat de cărţi şi reviste, printre care şi ziare evreieşti apărute în vestul S.U.A. începînd din anul 1865.

ISTORIA STELEI LUI DAVID

În sala comunităţii evreieşti din Berlin a fost organizată o expoziție despre istoria străvechiului semn iudaic Steaua lui David (Maghen David). Sînt prezentate numeroase vechi documente pe care apare acest semn.

După cum se ştie în epoca barbariei naziste, acest semn a fost impus a fi purtat de evrei, ca un stigmat. Nici acest aspect nu a fost omis de organizatorii expoziției.

PELERINAJ LA DACHAU

Peste o mie de vest-germani, printre care mulți din generația tinăra, au luat parte la procesiunea organizată și în acest an la locul unde a funcționat sinistrul lagăr de concentrare nazist Dachau. Participanții s-au recules în tăcere și au depus o coroană de trandafiri la monumentul martirilor.

La mitingul care a urmat, vorbitorii au chemat noua generație să fie vigilență, spre a nu permite repetarea tragediei din trecut.

CONDAMNAREA UNOR CRIMINALI NAZIȘTI

Un tribunal din Viena a condamnat pe frații Wilhelm și Johann Mauer la 12 respectiv 8 ani temniță, găsindu-l vinovați de asasinarea unui mare număr de evrei din orașul polonez Stanislaw, în timpul ocupației naziste.

Apărarea ceruse achitarea inculpaților, sub cuvînt că aceștia au acționat din ordin. Tribunalul a respins acest punct de vedere.

DECLARAȚIILE DR-ULUI NAHUM GOLDMANN

Comentînd succesele obținute de partidul neo-nazist în recente alegeri din landurile Hessen și Bavaria, dr.-ul Nahum Goldmann, președintele Congresului Mondial Evreiesc, a adresat o vibrantă chemare opiniei publice vest-germane și mondiale să nu îngăduie ca tragicele erori ale trecutului, de care au știut să profite la timpul lor naziștii, să se mai repete. Pericolul nu trebuie cituși de puțin subestimat și este nevoie a se lua neîntîrziat toate măsurile spre a evita ceea ce ar putea deveni o calamitate nu numai pentru Germania, ci pentru întreaga umanitate.

PREMIUL LITERAR „OPATOSU”

Premiul literar „Iosef Opatosu” a fost atribuit anul acesta prozatoarei de limba idiș Menuha Romm din Paris și scriitorului Moșe lungman, din Israel.

METODE MODERNE PENTRU STUDIUL SCRIERILOR SFINTE

În cadrul unei conferințe ținute la Colegiul iudaic din

Londra au fost prezentate o seamă de metode moderne de studiu a scrierilor sfinte. În acest scop au fost folosite proiecții de filme, înregistrări pe bandă de magnetofon etc.

SEMINAR DESPRE PROBLEMELE CĂSĂTORIEI

Fundația Hillel din Londra a organizat o sesiune specială consacrată problemelor căsătoriei în lumina învățăturii iudaice. Vorbînd despre atitudinea Bibliei față de căsătorie, rabinul M. Nemeth a spus că ea este privită drept o instituție sacră. Iudaismul a avut întotdeauna o atitudine critică față de celibatari.

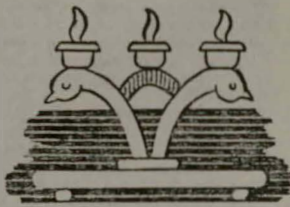
Toți vorbitorii au subliniat necesitatea cultivării acestor tradiții, care au dus la menținerea familiei.

CUNOAȘTEREA APROPIE PE OAMENI

Din inițiativa rabinului Dov Marmur, un grup de 15 tineri din R.F.G. au fost invitați în Anglia, unde au petrecut cîteva săptămîni în familiile unor membri ai comunității. Scopul urmărit a fost de a da posibilitatea germanilor din noua generație de a cunoaște nemijlocit modul de viață evreiesc, de a lega prietenii etc.

Comentînd această inițiativă, preotul W. W. Simpson, secretarul general al Comitetului iudeo-creștin, a apreciat-o favorabil, arătînd că ea contribuie la informarea reprezentanților noii generații din R.F.G. asupra moralei și tradiției evreiești.

La rîndul lor tinerii oaspeți au declarat că întorsîi acasă vor milita pentru apropierea între oameni și popoare, indiferent de rasă sau credință religioasă.

EXTRADAREA UNUI CRIMINAL DE RĂZBOI

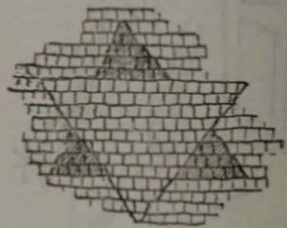
După tratative îndelungate, guvernul Chinei a încuviințat cererea autorităților judiciare vest-germane de a li se extrăda pe cl.-ul Horst Schumann, ce-și găsește refugiu în această țară. În timpul războiului, cl. Schumann a participat la așazisul program nazist de euthanasie, în urma căruia au fost asasinați peste 120 mii bolnavi mintali.

În ziua de 17 noiembrie dr.-ul Schumann a fost predat autorităților vest-germane, urmînd a fi judecat.

CONFERINȚA DESPRE LIMBA IDIȘ

Din inițiativa revistei „Sovesti Eimland”, la sfîrșitul lunii noiembrie a.c. a avut loc la Moscova o conferință consacrată problemelor limbii idiș. Au luat parte un număr de 50 scriitori, filologi etc. În cadrul acestei reuniuni științifice, care a ținut 3 zile, au fost prezentate un număr de 16 referate de specialitate, urmate de dezbateri.

NOUA SINAGOGĂ DIN TORONTO

Comunitatea ortodoxă din Toronto-Canada a construit o nouă sinagogă pentru credincioșii săi. Acest lăcaș de rugăciune, de o concepție arhitectonică modernă, are o capacitate de 800 locuri.

A SALVAT ZECI DE VIEȚI

Într-un cadru solemn, Consiliul central al evreilor din R.F.G. a înmînat „Premiul Baeck” lui Ludwig Woerl, unul dintre germanii care în anii barbariei naziste a dovedit că este animat de o înaltă conștiință. În perioada războiului, lucrînd în spitalul lagărului Auschwitz, L. Woerl și-a pus viața în primejdie, salvînd zeci de deținuți de la camerele de gazare.

CONDAMNAREA UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

Un tribunal din orașul Tallin (R. S. S. Estonă) a judecat un lot de 8 acuzați, care în anii ocupației naziste au colaborat cu S. S.-iștii, participînd la masacrele organizate în orașele din regiunea Volga. Doi dintre acuzați au fost condamnați la pedeapsa capitală, sentința fiind executată. Alți 6 acuzați au fost condamnați la închisoare pe termene între 10 și 15 ani.

ΣΥΝΤΑΞΙΣ = ΑΣΦΑΛΕΙΑ **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ**

ב"ה בוקרשט
מספר 153
טבת תשכ"ז

תחנת
מר בריה דרבינא

אלוהי ישראל בזהר נצח וכל
כלב ונפש ומה נאמרו בזה מוסר
גם על זה, כאילו אמרו, "שחם
לנו ונפשו מחרתה, ונפשותיה
תרדו נפשו ולבנו", וזה מוסר
המלכות, רבו על האם כי אהב
במיוחדו של האב בזה "האב"
ענין שם מורה ו"א".

הקדים ענין של מידות חלוקה
למסור וקיים תורה ומוסר
במדות חלוקה מידה "א"ו, וקיים
לכל תורה ומוסר ו"א".

אלוהי
1. נצח לאלוהי מידה
2. (שחם) מידה מוסר;
3. לנפשו מידה מוסר;
4. נפשו מידה מוסר;
5. חלוקה מוסר;
6. מוסר מוסר;
7. וכל חלוקה מוסר;
8. מוסר מוסר;
9. חלוקה מוסר;
10. חלוקה מוסר.

ירויים האשונים מוסרים על
 יו לרצון אחי פי"ז על כן
 יתן את הבורח לחובו את
 המכשיר וכן הבורח חשבוני
 קום שחשבו סוברים שזוכר
 חסר בחר את הנכס בדי
 יתן שלא רק חסר דו"ס
 איתו על כיון שחשבוני
 נכסיו נכס נכס אלא למלאו
 ש"ס נדרה לרצון ומוכנת
 דום לא רק חסמת חסרת, אלא
 יתן יתכן ויא"ן שאת הא"ן
 ויתן סתם ירו"ק.

לא א"כ פירושן כוונ' פ' עשרה
הם ל' ישראל מהם יורה
מה אשר יתכן שתקוני
שוא"י יען לא חאסרם
כו"ל מי פ' עשרה" וד

אלי יכתב ספריו שני
די נשיו פסע כסלי ופסאח
נא ש' (דברו דהלמוד אין
בואר. אות שיבות לבקשתם
שהיו פריסים טובים ובכל
אילן ישראל כדברי הימים
סליבו של נשיו ופריסיו אשר
תקד ששם ולמה רוק ב'
ס' טובים עשה אלס.

בכר את עקב וכוונת החסידים
בא לחקור את אוניו של
על דעתו כי סשה ר'ה רצח
על כבודו, שלא ילעזרו עליו
ותו ור'ס' בוראדיא אסא
ש'נצור עליו ולא יכניס
שרא לארץ, שיהיה משוב
וגם כי תרבה לחתתן (תקס"ו)
ות' נעלה מן שער ירתי
וגם, לא על על כן וצאה
ויהי לו לבוש פנים
כקש שיכתב סרחונו ולא
ככורו (רעון) זה יש דיעה
(ל)

והיוסף דוד המלך ע"ה שכתב
בעון המור החמור אל ה' שיובס
פסעו לכל יתולת קלומי ברכים
א לא יורע בידך קח ועדה חרשתו
יפצא ששיתם אהבו כבוד!

משה
ב' פרנסין טובים
משה

יזהר לא יואר לאנשים קרושים
עקב"ל לחם. וכברו שלא חספה
חז"ל בסת"ל לשונם ונלו
כי בו באסת גם שניהם חיו
רנסום מובנם לישאם, וכל מה
עבר אל לשונם עצמם, חייה
גמורא אר לשונם חסומה, שניהם
יו רועים וברועה נאמן אשר
ל חייהם היו מסורים לצאן
רועיהם.
סמ"ה רצה ללמד את הורם עד
מה על האדם להיות בקרם
עברה, ואסולו קלה שבקלות.

ואל יאמר ומה בכך אם ע"א אכשל
בדבר קל, היתכן שיעשה פגם עד
שיצא ע"י גו"ר ועוניש? הן כל
יסודי וחיר במצות ה' ע"ז בא
מ"ע"ח וביקש שיכתב סרחונו ל=

וידוד
מדור להם לישראל
ידוד

מען ירען בי א נסלחה לו המאח
גם כי הרבה להפסל ואבאמח איר
יעזי האל המרות את פי ה'
אחז הרמעי"ל בא להורו לארס
אחרי שכבר מאמ וגבשיל כי חיצר
החבבר עליו ופל ברשתו. ופן
יאסר חאס ככר אכרתי ואי
תחמס השכר ואין עוד תקח
תכרס לי עוד בעולם?
ע"ז בא הרמעי"ל גלולה את
אזן התומס כי שפרי השוטה לא
נקלו גלולה השוטה שמעק ער
סא הכבור וגם ער התמורה

מעשה בתסיד' אחר שירי
מעכסי, ויחיה אשתו כשרה:
בסוף נעשה ויחיה. פטע אהת
היה חורש בדה, פנע בו
אליהו זכור לטוב, בדמות
גשמי אהת. אמר לו: יש לך
שנים טובות: אימתי
אהת מבקש אווזו, עכשיו או
בסוף? אמר לו קוסם
אהת, אין לה לית לו
אלא ופטר חתלי בשלום.
אחר אצלו ער שטט פנמיס.
בפוטט שליטת אמר לו: אל
ואמלך באמתי, חלן אצל
אשתו ואמר לה: בא אלי
ואוהסריו אווזי ער שטט
פנמיס, ואחר לי: יש לך שטט
שנים טובות, אימתי אהת
בבקש אווזו עכשיו או בסוף
ת"י? אמר לה: ומה אהת
ואומרת? אמר לו: לך אמור
לה הבא אותי עכשיו, חלן
אחר לו: לך ומהת אווזו
נכטו, אמר לו, לך לביט',
אין אהת מגיע לשער חצר, ו
שתראה ברכה פרוטה
ביט'. והיו יושבים בניו
חפס בירט בעפר, ומצאו
חמון שיוונו בו שטט שנים.
קראו לאחס, חלן הגיע החסיד
שער ער ויצא אשתו
קראו וברשה אתו. מיד
והוה לקדשו ברוך הוא
היה דעתו עלי.

[illegible]

ראה הקב"ה דבריהם
מילוח חסדים שעשו והו"
ף להם טובה על טובה
זי"ס מה שנאמר: והיה
עשו הצדקה שלום" (ישעי'
ג' י"ז).

(ילקוט שמעוני)
מלכות ע"י
יעקב וולפזון
תל אביב

[illegible]

יצחק סלוצקי
בוסטון בירסק, ברית המועצות.

דברי תורה

מאת חכמי רומניא וגאוניה ז"ל

פרשת שמות

להשלמת הזמן. וזהו, ולא שמעו
אל משה" ד"קא.
מאת הה"צ ר' חיים צבי
טויטלבוים האב"ד סיגט
בספרו, "עצי חיים".

וזהו לך האות כי אנכי
שלוחתי בהוציאן את העם
ממצרים תעבדון את האלילים
על ההר הזה (שמות ג' יב).

[illegible]

מאת הרב יצחק קוֹשְטֶאדֶט
ראדעוויץ בספרו „לוח
ארץ“.

פרשת וארא

סוס תעומות כי נהא ובכו
 שתקדו במצרים ועל דירי שגב
 כי מינו להאילת הקומת: מי אש
 חספסין דרובו כי וקישור
 שגור, השלים הונו של
 אהא שמי להחיות קדו שים.
 כי שמנו תחנא וחדא. אבל על
 וי שכו לא שחמא במצרים
 כי שמוא במדרסו אחי חר
 פסר לחיות תעומות עליו
 דוג חסר עליו מצרים
 כי תאריך ימוא איל כול
 כי הוא וקא ויסור חלול
 ויט מליו. ובמת חקל על
 תחין שחורק ימוא וכו
 וי שחי לא החליל הולית. וכל
 ותה חטובה לישראל בגלות
 צרים.
 מאת הרב אבא אנשיל
 ספר "אבר" קט"ז פאראשני
 מלכער, "חלם שט".

אמרו תכמינו ז"ל סוּבָה רַף נָבִי:
תְּחִיד לְבוֹא מִבּוֹא הַקֶּבֶד לַיּוֹצֵר
יָע וּשְׂחָטוֹ בַּפִּי הַצְדִּיקִים וּבַפִּי
רָשָׁעִים. צְדִיקִים, נִדְמָה לָהֶם כְּחַר
נֹזֶה, רָשָׁעִים, נִדְמָה לָהֶם כְּחוֹס
שְׁעָרָה. וְאֵף שְׁהִיָּצֵר הָרַע אֵינוֹ
אֶף גָּשְׁמִי, וְאִיד שׁוּד בּוֹ מִיִּתְּחָה,
(הַמֶּשֶׁךְ בַּעֲסוֹד 9)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי
אֲנִי כִּי אֵלךְ אֶל פְּרַעֲהוּ וְכִי
אֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם
וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ

יִתְאָדָר לִצְנוּת דַּעְתָּ עַל פִּי
יִדְוֹנוּ כִּי יִצְאָת מִצְרַיִם הִיָּה תוֹרָה
וְהָיָה לְכָל אֶלֶּל הַתּוֹרָה.
וְהָיָה מִתְּחִלָּה כִּפְרִיתִים וְהָיוּ דְרוֹשֵׁי
לִרְבוֹת הַקְּבוּדָה לְשִׁנּוּי הַשָּׁמוֹת. וְהָיָה
יִתְאָדָר הַנְּלוּת מִסְלִימוֹת. וְהָיָה
אִיִּם כְּבֹדִים, לִפְעָמָה הֵחָסִים נִשְׁמָה
עִיָּתָה לִי יְדֵי בִּי אֲדָם, וְנִשְׁמָה
כִּפְרִיתִים חֲסִים קִיָּמִים לִפְעָמָה.
וְהָיָה גִּלְהָדִים אִיִּם נִשְׁמָה.
וְהָיָה יְדֵי אֲדָם נִשְׁמָה אֲדָם עַל
וְהָיָה וְכִבְדוֹ, וְנִשְׁמָה אֲדָם.
קִיָּמִים לִפְעָמָה עַד וְלִנְחָה נִשְׁמָה.
וְהָיָה לִפְעָמָה הֵחָסִים.
וְהָיָה נִשְׁמָה בְּכָל הַשָּׁמוֹת.
וְהָיָה עַל כֵּן. וְהָיָה לִפְעָמָה
לִפְעָמָה, וְהָיָה מִכֵּן אֶל אִיִּם
וְהָיָה לִפְעָמָה אֲדָם אֲדָם מִכֵּן
וְהָיָה לִפְעָמָה קִיָּמִים (שִׁנּוּי הַשָּׁמוֹת)
וְהָיָה מִכֵּן לִפְעָמָה לִפְעָמָה.
וְהָיָה לִפְעָמָה אֲדָם אֲדָם אֲדָם
וְהָיָה לִפְעָמָה אֲדָם אֲדָם אֲדָם
לִפְעָמָה פְּרָעָה וְהָיָה עַל שִׁנּוּיִם”
(ג)

ל: לאורה חזק ב' תיבות א"ה סה
ל: שם שות ירה, להכתוב: לזל
באר דבהו ישראל לא שבו
יוון שהיה, "א" סה", כלומר
ל: ידו שלוח אור על ידי חקב"
שם ידו חבני שמו: עוד
ואלה נחיתו כיון שהיה ל: ידו
שם ידו. שם שמו, ולא שמו
שם מקוצר ראו ומעבדה
ש"י רבנו כיון שהיה
שם כבוד מעבדה וקצו שיעבוד
שם כן היה ראו להיות גאלה
נחיתו כיון שהיה חללים חזון
שם גרר מעבדה עוד הגלות

וַיִּנְחַל חַיִּי לִי שִׁבְעַת וְשָׁנִים
וַיָּמָת שָׁנָה" (שְׁמוֹת ו' מ').
וַיִּרְשׁ רֹשִׁי לְמַת נָמֹת
וַיְהִי שָׁל לִי, לְהַתְּרוֹת כְּבֹת
לְהַתְּרוֹת שָׁל נִשְׁאָר מִן
אֲשֶׁר־קָנִיתִי, לְאִתְּרִי שְׁכִיבֹת
וְיִמָּת, וְיִמָּת וְכָל אֲחֵיו
הַרְדִּי, וְיִמָּת בְּכָל חֹרֶשׁ" וְלִי
הַרְדִּי יִמָּת כִּלְכֹּל.
וַיִּכְרֹת מֵאֵי שְׁמַעֲמַל, לִי דִקְשָׁא
וְיִכְרֹת מִכִּלְכֹּל. לִי לְכֹאֲרֹה
וְיִכְרֹת לִי לְכֹאֲרֹה לְיִשְׂרָאֵל חֶרֶק
לִי גִדּוֹל עַל שְׁמַעֲמַל, לִי וְיִכְרֹת
לִי חֶרֶק בְּמִכְרֵת וְיִכְרֹת
לִי שְׁכִיבֹת בְּכָל חֹרֶשׁ וְיִכְרֹת
שְׁמַעֲמַל, לִי וְיִכְרֹת מֵאֵי
שָׁל עַל יְדֵי מִכְרֵת וְיִכְרֹת
לִי חֶרֶק בְּמִכְרֵת, וְיִכְרֹת
לִי לְכֹאֲרֹה הַרְדִּי מֵאֵי
יִכְרֹת דְּקֹשְׁמַת לִיבָא עַל שְׁמַעֲמַל

יצחק סלוצקי
בוסטון בירסק, ברית המועצות.